

դային բժշկութիւնը, որպէս ամենալաւ միջոց բարակացաւ դէմ, և այդ նպատակով ուղարկուեալ էր հիւանդներին՝ նզդա-տոս, Լիբանան, Նիսպոլիտանի ծովա-ծոցի ափերը և միաժամանակ, ցոյց էր տալի ծովային ճանապարհորդութեան բարիքները ներգործութիւնը:

Բայց թէ ժամանակ առ ժամանակ, հիւանդները վրայ ջանասիրապէս հետա-դատութիւններ գործելու վրայ հիմնած, գործնական խորհուրդները, մոռացուեալ էին և անհետանում բժիշկների ցանկու-թեան առաջ՝ որոնել մասնաւոր միջոց-ներ որոշ հիւանդութիւններին դէմ:

Բժշկների այդ ուղղութիւնը համապա-տասխանում էր և ժողովրդի ցանկութիւն-ներին, որ նայում էր և չարունակում է նայել բժշկի վրայ, որպէս մի մասնա-դէտի վրայ, որը բժշկում է հիւանդին միայն լատինական խոհանոցի օգնութիւ-նով: Բժիշկը և թէ հրաւիրւած է հիւանդի մօտ, նա պէտք է որոշէ ցաւը և դեղա-բանից պահանջէ համապատասխանող դեղը:

Մասնաւոր միջոցների դիւտը՝ անդի-կի—սիֆիլիսի դէմ քինաքինի—գողերոցի դէմ, մի որոշ ճանապարհ բացեց այդ-պիսի միջոցներ որոնելու: Այդ հետազո-տութիւնները առանձնապէս ուժ տալիս միկրոբների որպէս հիւանդութիւնների պատճառ ընդունելուց յետոյ: Թուեալ էր թէ դժուար չէ միկրոբին սպանելու միջոց գտնել, գործադրել նրան մարդու կազմածքի վրայ և բժշկել հիւանդին, հեռացնելով հիւանդութեան պատճառը:

Այդպիսի փորձերը, թէպէտև հարըս-տացրին դեղաբանների գէնքերը կեղծ սպեցիֆիկական միջոցներով, որոնք ան-միջական ազդեցութիւն էին գործում միկ-րոբների, որպէս հիւանդութեան պատ-ճառների վրայ, բայց գործնական ար-դիւնք չառ քիչ ունեցան:

Դառն հիւանդութիւնների չիրագործ-

ւած յոյսերից յետոյ—ասում է Յիմսինը —կազմածքի վրայ ազդող բազմաթիւ անբարարապէս իմաստասիրած միջոց-ներ անուշադիր են թողած: Բժիշկները իւրայնացրել են բժշկութեան մէջ ա-ռողջապահական և սպասողական եղանակ և լայնարձակ գործադրութիւն ստացան աննդելը և ֆիզիքական բուժական մի-ջոցները:

Այդ բժշկականութեան վերադարձը դէպի օդով, լոյսով, տաքութիւնով, ջը-րով բուժելը ունէր լուրջ գիտական բնա-ւորութիւն: Ստեղծեց մի ամբողջ հիմ-նաւոր գիտութիւն մարդկային կազմած-քի մասին, որոնցով նա պաշտպանում է չըջապատող գործօնների սուր ազդե-ցութեան դէմ և այն միջոցների մասին, որոնցով մեր կազմածքը պատրաստում է հիւանդութեան հետ, մի խօսքով, բժը-կականութիւնը գիտականապէս պար-զեց բնութեան բուժող ուժի մասնակ-ցութեան սահմանը:

Այդ իմաստասիրութիւնը հաստատուն յենարան դարձաւ հիւանդութիւնները բնական ուժերով բժշկելու, որովհետև ինչպէս ասում էր անցեալ դարի քառաս-նական թւականներում Դիալը՝ մինչև որ մենք չըգիտենք, թէ ինչ կարող է անել բնութիւնը, մենք չենք կարող գի-տենալ, թէ իսկապէս մեզ ինչպէս հար-կաւոր է գործել:

Բարակացաւ—այդ մարդկութեան պատուհասի—բժշկութիւնը մարդու և թառմ օդով մասնաւոր ստանտորիանե-րում, կենդանացրել կրկին արդէն համա-րեա կորուսած յոյսը՝ բժշկելի այդ ցա-ւից: Նոյն միջոցին, երբ ընդհանուր հի-ւանդանոցներում բարակացաւ մեռ-նողների թիւը կազմում է 23—62 տոկոս (միջին թիւով 45%) սանատորիաներում նա տատանւում է 2, 3 և 12,7 տոկ. մէջ:

Օդի բացառական մաքրութիւնը ծո-վափերում հիմունք դարձաւ կազմակեր-

պել սանատորիաների զեղծախտաւոր (30.000.000.000) և բարակացաւ տվար երեխաների համար, այդ բուժարաննե-րում, վառ—Մորրիսի վիճակագրական տեղեկութիւններին համաձայն, առող-ջանում են 100-ից 88 հոգի:

Հին առակը՝ «ուր մտնում է արեւը, այնտեղ մուտք չունի թշնամին», մեկ-նութիւն դառաւ բազմաթիւ քննութիւն-ների մէջ, որ ցոյց տւին, թէ արեւի լոյսը վնասակար ներգործութիւն ունի հի-ւանդութիւններ պատճառող բակտերի-աների վրայ. նա թուլացնում է նրանց թունաւորութիւնը և երկարատե ներ-գործութիւնով սպանում է նրանց:

Այսպիսով ուրեմն, մենք արեւի լոյսի մէջ գտնում ենք զօրեղ, աժանագին ախտահան միջոց, որ լոյսի ջլային յօ-րինւածութեան վրայ ունեցած ընդհա-նուր գրգռմունք պատճառող ներգոր-ծութեան հետ կից, բժշկի ձեռքը լաւ բուժական միջոց է տալի:

Աւելի ճիշտ ծանօթութիւնը կազմած-քի մէջ կատարող կենսական գործո-ղութիւնների հետ, նրա առողջ և տկար գրութեան մէջ, թոյլ տուց աւելի ման-րամասնօրէն իմաստասիրել զանազան հանքային ջրերի, ցեխով, աւազով քցը-րած լողարանների ներգործութիւնը զա-նազան տեսակ հիւանդութիւնների վրայ և նրանց գործադրելու միջոցների ցոյց տուց իւրաքանչիւր հիւանդի տանձին կազմակերպութեան համաձայն բժշկե-լու: Ջրաբուժութիւնը (հետադարձա-պահան) լայնարձակ գործադրութիւն ստացաւ ջրային հիւանդութիւնների վը-րայ:

Նրբ մարդու կազմածքի և չըջապա-տող բնութեան բազմակողմանի իմաս-տասիրութիւնը կանգնեց հաստատուն, լուրջ և ճիշտ վերլուծական ճանապարհի վրայ, այն ժամանակ բնութեան իւրա-քանչիւր ուժի բուժականութիւնը ստա-

ցաւ իրան պատշաճ դիրքը բուժական բժշկութեան մէջ և բժիշկները հիմնա-ւոր տեղեկութիւն չունենալով, թէ ինչ-չով են նրանք օգտուում և ինչ հետեան. քի են ուզում հասնել, սկսեցին ընդար-ձակ չափով շահել բնութեան ուժերով, յօգուտ տանջող մարդկութեան:

Դժբախտաբար հիւանդութիւնները բուժելու համար բնութեան ուժերի դի-տական գործադրութիւնը հասարակու-թեան կողմից մեծ յարգանք չէ վայե-լում և նա շարունակում է յոյսը դնել լատինական խոհանոցի վրայ:

Ի հարկէ այդ կերպ բժշկութիւնը հիմ-նաւոր և հարուստ փորձ և գիտութիւն է պահանջում և պէտք է զգուշանալ չարատաններէ:

Դեռուկ

Երաբար յուլիսի համարից վեր ենք առնում հետեւեալ հետաքրքրական կտորը:

ՎԱՆՔԻ ՆՅՅԵՆՈՒՆԵՐ

Երկաթուղին Երևանեան նահանգը մի-ացրել է և մօտեցրել Ռուսաստանին և եւրոպական կենդաններին: Հայկական բարձրադասակարգ այցելող, էլմիւսմիւր, Սերաբաւ պատմական սրբադան լեռնա-տեսնել ցանկացողները ընդմիշտ ազատու-ն փոստի, զանազան հանրակառքերի պատճառած դժարութիւններից, գիշեր-ները անմարդու փոստային կայարաննե-րում քնելու պատժից, այժմ այցելու գիշերը Թիֆլիսում նստում է վագոն մեծ հանգստութեամբ, ծախսելով մօ-տաւորապէս այնքան, որքան առաջ մի-այն կառապաններին էր նւէր տրուել կէսօրին կամ երեկոյեան հասնում է: Ելմիւսմիւր, Երևան, աւելի շուտ Ալեքսան-դրապոլ և Ղարս: Ճանապարհի դիւրու-թիւնը, ինչպէս արդէն սպասւում էր

սպանութիւններ, ահա նրա բոլոր կենսագրութիւնը, և նրա լեզուով, այդ գործ է անանւում:

Լիւս. Դու միայն վատութիւնն ես յիշում և նրա ոչ մի լաւութիւնը չես նկատում, որ միշտ չարքի հետ կից է: Նւ չընայելով նրա բոլոր պակասու-թիւններին, քո հայրը չառ մեծ գործեր է կատարել...

Ժեռմեմ: Ի՜նչ ինչ, քանի որ նա ինձ համար ո-չինչ չէ արել... մեծ գործեր... ախ, թո՛ղ տուր ինձ պատմել քեզ ամէն ինչ, որ ես կարել եմ զբոսնել քեզ այսօր պատմելու... պատմել իմ բոլոր տանջանքները...

Նրբ ես վերջացնեմ, դուցէ, դու հասկանաս ինձ և վճռական քայլ անես... Նա ապրում էի այդ երկու մարդ-կանց հետ և հասակս առնում, վեր վարած... օ-տարի նման, աւելի արհամարհած... քան թէ մի տես-կան կենդանի: Մեր տունը... մեր ապարանքը Պա-րիզում, մեր այս ամրոցը, որ դու տեսնում ես և ինձ նը-րանց մէջ... և ինչ ես այստեղ, թէ այնտեղ չեմ տեսել երբէք, ոչ մի հանգիստ հայացք, ոչ մի բախտաւոր դէպք, երբէք չեմ լսել մի փայփայող կարեկցական սրտից բղիտը ձայն... Սչտական հապճեպութիւն, իրաբանցում, վիշտ, ատամների կրճատում. ծայրահեղ չարագործու-թիւններ: Անդադար գալիս և դնում էին մարդիկ, ո-րոնց այլևս ոչ ոք չէր տեսնում... Ինչպէս այդ երկու յիմարները, որ յայտնի չէ. թէ որտեղից են եկել... և այսօր երեկոյ իսկ կրճեւանան՝ կարողութիւնները կորցրած, եթէ կարողութիւն ունեն և առանց պատելի, եթէ աղիւս են... (զաղար): Նա տեսնում էի, (վառ-գին), մեղսակիցների գէմքեր, բայց աւելի յոճախ գո-հերի գէմքեր, ինձ անծանօթ թշուառ մարդկանց, ո-րոնց կսկիծը և հեկեկանքը արթնեցնում էին իմ կա-րեկցութիւնը՝ հօրս պատմութիւնների չնորհիւ: Այո, հօրս պատմութիւնների չնորհիւ, որովհետև երեկոնե-րը, սկզբնի կողքին, բնութեան և օտարների մօտ, հայրս, պարծենալով նկարագրում էր իր ճարպկութիւն-ներով կատարած, չարագործութիւնները:

Չարապարտ ծիծաղով, իսկական առաջակի խն-դումով, արտաբերում էր նա մեզ, թէ ինչպէս խորեց

այս ինչ մարդուն, կողոպտեց և քանդեց միւսին: Դու ինձ խտամբում ես, թէ ես խզալ չըլլաւեմ: Ախ, Լիւսիւն, այս բոլոր սոսկալի տարիները ես միայն խզալով եմ ապրել... իւրաքանչիւր փողոցում պա-տանող, մանրիկ երեխաների ձեռքերից բռնաց, սևաու-րած կնոջ մէջ, ես մեր զոհերն էի տեսնում: Նա չէի կարող ուրիշների արտասուքները տեսնել և չըմտ-ծել, թէ մենք մեղապարտ ենք այդտեղ:

Լիւս. Ինչո՞ւ ես դու սիրում քեզ այդքան տանջել: Ժեռմեմ. Դժբախտաբար, ես արդէն պատժեցի դրա համար: Դու լսել ես, երբ և իցէ. բանկիր Դա-րիւն Դոֆենի մասին:

Լիւս. Այո: Ժեռմեմ: Բայց դիտես նա ինչպէս մեռաւ:

Լիւս. Նա դիտեմ, որ նա ինքնապաշտութիւն գործեց:

Ժեռմեմ. Նա իրան սպանեց մեր պատճառով: (Լիւսիւնը չարժեմն է անում): Այո, մեր պատճա-ռով... Նա չըղկում անցքի բոլոր մանրամասնութիւն-ներն, ես բուժականապէս հմուտ չեմ գործել... Բայց ահա ես ինչ հասկացայ, ինձ հասած լուրերից և ամ-բողջ Պարիզում չընող խօսակցութիւններից: Լրագրե-րը լուկ էին: Չէ որ հայրս նրանց ընկեր էր, յետոյ նա գնել էր անշուշտ նրանց լուրերը: (Ժեռմեմն ձայ-նը գողգողում է: Նրա գէմքը տանջանք է արտայայ-տում):

Լիւս. Այդ բոլոր յիշողութիւնները քեզ վնասում են, սիրելի Ժեռմեմ, տես ինչպէս ես աչքում քո ձեռքերը... ես քո ձայնի մէջ հեկեկանք եմ լսում, խնդրում եմ քեզ...

Ժեռմեմ. Ո՛չ, ո՛չ, ընդհակառակը, այսպէս ես ինձ աւելի հեշտ եմ գտնում: Նա եմ վրայից զրուում եմ մի բնու, որ ճշում և տանջում է ինձ: (Շարունակելով): Դոֆենը կրտսեան ծայրն էր հասել: Չըղկումսով թէ ինչ հնար գտնի, նա փորձեց վերջին յուսահատու-կան քայլն անել և գիմեց հօրս, աղաչելով, որ վերէ իրան... Չըղկումս նրանց զաղտնիքը: Այդքանը

միայն դիտեմ, որ Դոֆենը իր երեակայական փրկու-թեան համար, դուցէ, հօրս դատարկ խօստանքի հաւատալով, պէտքէ տար հօրս սրահիւ, հասկացե-լով միայն պահելու, իր գրամատան մէջ մնացած, բոլոր ակցիաները... Մի քանի օր յետոյ, յանկարծ, այդ բո-լոր ակցիաները վաճառեցին բօրայում: Տիրեց մ ընդհանուր սարսափ: Արժեքները ցածացան և նրբ հետ միասին տապալեց Դոֆենի գրամատունը... Խեղ-ճը-կիսամուտ, կիսակենդան-վազում է, հօրս մօտ... նա աղաչում է, սպանում է, սպառնում է ծնկադը-«Չէ որ դա չարագործութիւն է»:—Այդ իմ սեփական-նութիւնն էր:—«Դուք ինձ սպանում էք»:—Նա ինձ պոհովում եմ:—«Բայց ես կին ունեմ, որդիք ունեմ...» —Նա էլ ունեմ:—«Դուք ուզում էք, որ ես ինքնա-պաշտութիւն գործեմ... ես խեղադարձում եմ»:—Ինչ-պէս կամենաք: Դոֆենը վերադարձաւ տուն և սպա-նեց իրան... Գործը՝ գործ է պահանջում... ինչ ա-րած... Լիւս. Ի՜նչ սոսկալի արկած... Բայց Դոֆենը ին-քն էլ մի սրկիւյ էր...

Ժեռմեմ. Նա արդէն մի տկար... մի թշուառ-ճնշւած մարդ էր... Ախ Լիւսիւն...

Լիւս. Գուցէ, դա մի առասպել է: Ժեռմեմ. Ո՛հ, ո՛չ, լսէ ինձ... դա ճշմարիտ եղի-լութիւն է... Նա զնացի տեսնելու տիկին Դոֆենին... նա ինձ ամեն ինչ պատմեց... Ես բնկայ նրա ոտքերը... և մենք միասին էինք ողբում... Իսկ իմ հօր միւս չա-րագործութիւնները, միւս հարեւաւորները, միւս իրաւունք չունի հօրս դատապարտելու... (Լիւսիւնը լուում է): Հատկապէս հիմա, որ ես ցանկանում եմ հի-ւանդ մի այնպիսի տնից, ուր իւրաքանչիւր քաղ-պատաստեցների զնով: (Լիւսիւնը լուում է): Նա բն-րէք հոգաւորութիւն չեմ տեսել, բայց ես սխալ

այդ նկու-լու, Այդ նախ-ուկ, ալիւս մարդ էի... լի ս ներկ զբաւ-ւեալ կարո-չէ եմ այն: չու-համա-րուե-մի ա մանա-կամ կաս-զու-մեկա միւս ինչ մ Մոռ-քեզ

ցնել Գուց-նրա մաք-նում նուր

սկսել է ճանապարհորդներին մեծ հոսանք բերել մեզ մօտ՝ և օր չի անցնում որ վանքը նորանոր այցելուներ և ուխտաւորներ չունենայ: Այդպիսի յաճախ կըրկնող այցելութիւնները ունենալու են իրանց մեծ օգուտները: Ժամօթանալ միմեանց և ճանաչել իրերի գրութիւնը և այդ պէտք է որ առաջ բերի աւելի ուղիղ հայեացք՝ մեր երկրի և յատկապէս էջմիածնի վանքի վերաբերմամբ:

Բացառապէս հաղորդակցութեան դիւրութեան շնորհիւն էր, որ ոչ թէ գործով, այլ յատուկ այցելութեան նպատակաւ յունիս և յունիս ամիսներում մեզ մօտ հիւր եկան՝ Պր. Ն. Մառը իր ընտանիքով, Պր. Գ. Խալաթեանը, Պ. Լէօն և Պր. Մեյլէն: Պր. Մառը՝ ինչպէս զբոյնք իր ժամանակին, ամառս պիտի անցկացնի Կովկասում հանգստանալու իր անցեալ տարւոյ կատարած ծանր և երկարատեւ ճանապարհորդութիւնից և վերջացնելու է իր մի քանի սկսած աշխատութիւնները: Նա Յունիս ամիս 11-ին Թիֆլիսում ժողով հրաւիրեց հայ և վրացի մասնագէտներին, որոնք պրոֆեսորի նախագահութեամբ հայ-վրացական արձանագրութեան ժողովածուի համար գործելու ծրագիր մշակեցին, որին մենք էլ մասնակցեցինք ազգիս Վեհափառ Հայրապետի Թոյլտուութեամբ երեք օրով այդ նպատակով Թիֆլիս գնալով: Պր. Մառը էջմիածնում մնաց 10 օր. միաբաններէն մի քանիսի հետ այցելեց Սաղմոսավանք, Յովհաննիսավանք, որոնց աւերակները ոչ պակաս քան Անիի գրատեւ են մասնագէտների և սովորական այցելուների ուշադրութիւնը: Դրանցից Սաղմոսավանքը Վեհափառ Հայրապետի շնորհիւ, հիմնովին նորոգւած է և դեռ երկար դարեր կրպակայանի անկողնոյ, միջոցաւ Յովհաննիսավանք՝ տասներկու երրորդ դարու ճարտարապետական շինութեան մի հրաշալիք, սաստիկ մնասւած

է, ունի վստահաւոր ճեղքածներ և եթէ խնամող ձեռքեր օգնութիւն չհասնեն, այդ հրաշակերտ շինատեքը հիմնովին կըփշլի:

Վերջին տարիներս էջմիածին այցելողների համար մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում Զուարթնոց եկեղեցու աւերակների պեղումը և մեր վերոյիշեալ հիւրերը մի քանի անգամ գնացին քննելու այդ աւերակները: Հայր Խաչիկը ցանկութիւն ունեցաւ պր. Մառի ներկայութեամբ եկեղեցու յատակի երկու սալ քարը շրջել, այն ենթադրութեամբ որ նրանց վրայ կարող է արձանագրութիւն լինել: Նրա ենթադրութեան հիմքը հետեւեալն էր. ամբողջ յատակը ծածկւած է համարեա հաւասար մեծութեամբ սալ քարերով, միայն կենդրոնում, աւագ սեղանի հանդէպը ձգւած էին երկու մեծ սալեր և նմանում էին զրնոթի՝ դրան ճակատի սալ քարի: Պեղումը սկսեց մեծ զգուշութեամբ, նախ փորձ եղաւ հեռացնել մեծ սալերի մօտի քարերը, որոնք բոլորն էլ գմբէթի և պատերի կործանումից կտոր կտոր են դարձած: Այդ կտորները հեռացնելով անսպասելի կերպով երկու սալի տակ երեւան եկաւ մի շրջանաձև պատ: Լարեց ներկայ եղողներին ուշադրութիւնը, մի քանիսը մշակներին օգնութեան հասան և մօտ երեք ժամայ տար աշխատանքը երեսն հանգի մի հետաքրքիր շինութիւն, մի աւագան եկեղեցու կենդրոնում, ուղիղ գմբէթի տակը:

Աւագանը կլոր է, շրջապատի պատերը կլոր ծիւփած, իսկ յատակը մարմար սրբատաշ քարով է, որի մէջը բռնում էր մի կոթոր սալ, իսկ սրա մէջը երկու բռնանքի մեծութեամբ մի անցք, մի փոքրիկ քարով ծածկւած: Այդ կլոր ուղղաձիգութեամբ հանելու փորձերը ի դուր անցան և, երբ կտրուեցին, երեսաց, որ փոքր խցանի տեղի մի քանի

վերջով երկարութեամբ կլոր քարեայ գլանակ էր պահած: Աւագանն ունի երկու արշին բարձրութիւն, նրա մէջ իջնելու համար շինւած են 6 փոքրիկ քարեայ աստիճաններ: Աւագանի մէջը էլցւած քարերով, կրածեւով և նկարած պատի կտորներով, և, որովհետեւ ամբողջ գանձը յար և նման էր աւագանի լաւ պահպանւած պատերին, բնականաբար պիտի ենթադրել, որ ամբողջ լիցքը նոյն իսկ աւագանի քանդւած պատերի, գուցէ նաեւ գլխի ծածկի վրայաձիգն է:

Զուարթնոց եկեղեցու աւերակները իրանց ճարտարապետական ոճով և քանդակներով դեռ շատերի ուշադրութիւնը պիտի գրաւեն՝ նրանց հետ կապւած են մի շարք հնագիտական-պատմական հարցեր, իսկ այժմ եկեղեցու կենդրոնում գտնւած այդ հին աւագանը մեր առաջ մի նոր հարց է դնում: Արդէն վաղուց էր գտնւած մկրտարան աւագանը, որը միակառու քարից խաչաձև շինւած և յարմարեցրած է գլխաւոր սեղանի յետեւում, նոր գտնւածը, մեծ սալերի տակ ծածկւած, անկասկած աւելի հին է, եկեղեցու շինութեան հետ ներսէն երրորդի ձեւով շինւած: Աւագանը արդէն ենթադրութիւն կար, որ սեղանը մեծացրւած է, առաջ քաշած, նոր աւագանի գիւղը որոշ չափով հաստատում է այդպիսի ենթադրութիւն:

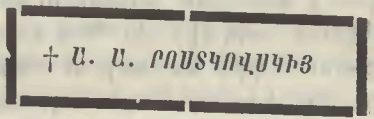
Մայր Աթոռի Մատենադարանի մէջ եկող հիւրերը շատ պարապելու ժամանակ շունչեցան. պր. Մառ խնդրեց իրան ուղարկել Միխիթար Այրիվանցու ձեռագրից Միացորդաց և Եզրի գրքերի արտագրութիւնն ու լուսանկարները: Պր. Խալաթեանը վերցրեց Անգլոսոսի և Շիրաքեցու հատածները, որ Գալուստ Տէր-Մկրտչեանը արտագրել էր Մատենադարանի102 (քառ Գեորգեան ցուցակի) ձեռագրից, իսկ Պ. Լէօն տեսնելով Մատեն

նադարանի հայ լրագրների ժողովածուն, ցանկութիւն յայտնեց գալու և նիւթեր ժողովելու իր ձեռնարկած աշխատութիւնների համար: Նա խոստացաւ մեր Մատենադարանին ուղարկել իր ունեցած հայերէն գրքերի հին հրատարակութիւնները:

Պր. Մեյլէն մեզ մօտ դեռ երկար կըմնայ, նա գրադւած է հայոց լեզուի ձայնական քննութեամբ, հին ձեռագրներից, գլխաւորապէս հնագոյն աւետարանների, օրինակների մէջ որոնում է հնչիւնների արտասանութեան և գործածութեան հնագոյն ձևերը, միևնոյն ժամանակ ցանկանալով աւելի բնութանալ աշխարհաբար լեզուի հետ: Թիֆլիսից պ. Մեյլէն բնկերացել էր «Բանասէր»ի հրատարակիչ պ. Բասմաճեանը, որը իջնանել էր վանքի հիւրատան մէջ և հիւրասիրելու էր այնտեղ:

Այդպիսի այցելութիւնները երանի թէ սովորական դառնան, հայկաբան մասնագէտները դեռ շատ բան ունին ուսանելու մեր Մատենադարանից, վանքի միաբանների յաճախակի շփումը, մտքերի անձնական փոխանակութիւնը նրանց հետ պէտք է որ ունենայ զօրեղ բարեբար արդիւնք: Եւրոպայում անձնական մերձակոթիւնն առաջ բերելու համար կազմակերպում են ամառայ գիտնական կոնգրէսները, մենք գոհ կըմնանք գոնէ առաձին առանձին տեսնելու հայագէտ մասնագէտներին:

Մեսրոպ վարդապետ.



Չարախնդրաբար Բիսոյիում մտնացած կայսերական ռուսական հիւպա-

այդ հոգսերը... իմ հայրը ցնորւած է ինձ ամուսնացնելու վրայ, այսինքն. ինձանից մի լաւ օգուտ քաղելու, ինձանով մի շահաւէտ գործ տեսնելու վրայ... Այդ շահագիտական նպատակի համար, նրա մէջ մասնակցող մարդկանց բնաւորութեանը նայելով, ես դառնել էի տարանք, կամ մի լաւ վստակի ներք... Ես այլևս գոյութիւն չունէի հօրս համար, որպէս մի մարդկային արդարած, ես շահագործութեան արժէքներէն էի... Այդ դեռ քիչ է... յաճախ նա ինձ թող էր տալի անուորդից դուրս, այս վերջին ժամանակները, ներկայանալ իր գործակցներին, որպէս իր յարգանաց գրաւական, որպէս մի մաքալ միս, որ մասովաճառ աւելացնում է, իր կշւած, մի փուռ մաի վրայ... Ո՛վ կարող է քիչ ասել, որ այս խալ բոպէին նա գրադւած է ինձ վճարելու այդ Գրուգին, կամ այդ Գիւնիկին... Ես... այս բոլորը ճշմարտութիւն է...

Լիւս. Կիրքը քիչ մոլորեցնում է, սիրելիս, ինչո՞ւ մեղադրել քո հօրը քիչ հաշուով մարդու տալու համար, այդպէս է վարւում ամբողջ աշխարհը... Այն բոպէից, երբ մարդիկ սիրող անձանց մէջ գոյացած մի սուրբ կապ, գրաւական թղթի վրայ գրւած պայմանագրի աւարկայ են դարձնում—մի փոքր ասելի կամ պակաս անասնութիւն, մի փոքր աւելի կամ պակաս անագնութիւն սակարկութեան մէջ... միշտ բնորոշւած է, այդ միշտ լինում է ամուսնութիւն կապման... դու ինքդ նոր մի և նոյնն էիր ասում: Բայց մեզ ինչ հողա, մեր սէրը մաքուր է և ազատ և այն ինչ մենք աւել ենք իրար՝ այդ մենք ինքներս ենք: Մոռացի՛ր ուրեմն այդ բոլոր անցեալը, Ժերմէն, ես քիչ աղաչում եմ...

Ժերմէն: Ես կըմուսնամ նրան, եթէ դու մուսնցնել տաս... և անձ ես ինչ էի ուզում քիչ ասել: Դուց ես վերջը և հաշտւելի այս տեսակ կեանքի հետ, նրա զէմ պատկերասրահը փոխարին: Մարդիկ միայնակ մարտնչելու, վերջապէս, յոգնում են, երբ նրանք մեղում են առանց որ և է քաջակերութեան, առանց օգնութեան, առանց սիրույ: Օրինակը, սովորութիւնը,

բարոյապէս միայնակ մնալը... մէկէն որոշում են առնալագործել մի քայլ... և ես երբեք մի նորահաս աղջիկ չեմ եղել, այլ միշտ չափահաս... Այս անպատիւ, չարագործ չըմանի մէջ. ես կարող էի քայլ առ քայլ և անգղայարար այն տեղը հասնել, ինչ տեղ հասաւ Կառլէնէ՛ն՝ առաջին իսկ քայլում: Ի՞նչպէս և ինչո՞ւ ես ապաստեցի, չըթիւնաւորւայ... ճշմարիտ, ես այդ չըթիւնում... Ես կործում եմ դա իմ գայլոյթի պտուղն էր և յետոյ... իմ սիրոյ... Բայց ես այնպէս, ինչ տարօրինակ ներշնչումների ես պէտքէ հակառակելի... Ա՛խ, Լիւսիէն, ես քիչ պէտք է ասեմ, որ շատ անգամ... ատկութիւնից, ռիսկաւորութիւնից, ծնողացս ստորացնելու վայրագ ցանկութիւնից, ես արամադրւում էի կապուել մի ծառայի, կամ անորապանի հետ...

(Չայնը կտրւում է, կոկորդը սեղմւում): Լիւս. Ժերմէն... (բռնում է նրա ձեռքերը մի կըքտո գզացմանը): Ժերմէն... Ի՞նչ... այդ մի ասի, երբեք այդ մի ասի... այդ սխալ է...

Ժերմէն: Բոլոր այն մարդկային արարածները, որ գտնւել են մեզ մօտ, իրանց կարծիքաւոր և անմօթ զէմքերով, ճշմարիտն ասած, մեղանից ասելի ցածրագի չէին... (Լայց է լինում):

Լիւս. Ժերմէն Ժերմէն... Ես քիչ աղաչում եմ... Ես քիչ սիրում եմ ի պատիւ քո բարեկեցութեան, քո շիտակութեան, քո հողու վնասութեան, քո գաղափարների անսահման անարատութեան, քո ուժգին ձգտումի համար գէպի սպաստ և մաքուր կեանք և ի պատիւ քո կրած տանջանքների և ես սիրում եմ քիչ այդ բոլորի համար աւելի, քան թէ քո գեղեցկութեան համար և այդ է պատճառը, որ ես սարսում եմ... Այո, այո... մենք կըհեռանանք այստեղից, երբ կամենաս, կըհեռանանք այսօր իսկ, եթէ ցանկանում ես...

Ժերմէն: Այո, բայց ոչ ամենից թաքնուող գոյեւրի նման: Մենք կըհեռանանք անգործ սրտով, գլուխներս բարձր բռնած... բոլորի աչքի տաճ... Լիւս. Լաւ...

Ժերմէն: Միայն դու այդ ինձ թող, սիրելիս: Զէ

որ ես գիտեմ քո տառանմուծը, իսկ ես նրանից ազատ եմ, ուրեմն ինձ պէտք է գործել: Գնա, անգինա, քո գրատեսակը: Պէտքէ, որ քո հաշիւները մաքուր և քո հաշւէ մատենաները բոլորովին կարգին լինեն: Ես չեմ ուզում, որ հայրս կարողանայ որ և է մի կետում քիչ մեղադրել: Համբուրէ ինձ և ուժով զրկէ, կսկսւծ գրկէ: (Կրկնաւորւում են): Դու ոչ մի բանով չեա ափսոսալու, երաշխաւորում եմ: Նրբ մենք երկուսով այստեղից քիչ հետ հեռու կըլինենք, դու կըտեսնես, որ ես այնպէս ուրախսիրտ կըդառնամ, որպէս ես երբեք չեմ եղել... այլևս երբեք դու չեա տեսնի իմ այս չար և տխուր աչքերը, որոնց պատճառով դու ինձ կշտամբում ես... և ինչպէս դու ինձ սիրելու ես... ինչպէս եմ ես քիչ սիրելու... կըտեսնես, մենք շատ բախտաւոր կըլինենք...

Լիւս. Այո, մենք բախտաւոր կըլինենք, եթէ դու չափազանց շատ չըպահանջես մեր բախտից, չըպափըշտակես անիրադրոժի ցնալներով...

Ժերմէն: Չարախնդ: (Կապը): Միթէ պղպտն դժւար է մեզ երջանիկ լինել: (Կապը): Դու փող ունիս:

Լիւս. (Շփոթւած): Հիմա ես բաւական ունիմ... Պարկեղում ես էլի կըգտնեմ... կըճարեմ...

Ժերմէն: Գնա ուրեմն, գնա... սիրելի խղճակ, միայն մի հեռանաւ ամբողջից:

(Լիւսիէնը հեռանում է: Ժերմէնը, ուրախացած նայում է նրա ետևից):

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷ.

Ժերմէն, ինչո՞ւ ծառան եւ Ժորի աղախիւնը:

Ժերմէն: (Չայնը տալիս է, ծառան ներս է մըտնում): Խնդրեմ ասես Ժիւլիին, որ իսկոյն գալ այստեղ... բան ունիմ ասելու... (ծառան դուրս է գնում): Ժերմէնը չըմում է ես ու առաջ սենեակի մէջ: Վեր է առնում անօթի միջից ծաղիկը և հոտ է քաշում: Նա յուսում է լուսամտից դուրս: Ներս է մտնում Ժիւլիին):

սոս օտաւ. սովեցնել Արեւմտեան Արեւելիք Բաղնիքի խորհուրդին, ծնել է 1860 թ. նա Մոզիլիէի ճին ազնական սոսնից եր: Հանգուցեալը իր կրթութիւնը ստացել է Արեւմտեան Բաղնիքի լիցեոսում, ուր աւարտել է իր դասընթացը 1883 թ. նա ցանկացաւ հետեւել իրան մուսուլման Արեւելիքում ծառայելու գործին եւ մտաւ ծառայութեան արտաքին գործերի հարաւարտութեան մէջ: Նա զանազան ֆաւորական պատշոններ է վարել Բուլղարիայում, Նուսայիմում, Բէրութում, Նախիււնում, Բիւրիդիում: Առաջին անգամ հանգուցեալը գալիս է Մակեդոնիա 1887 թ.

1899 թ. մինչեւ 1901 թ. հանգուցեալը հիւպատոսի պատշոն էր վարում Ուսկիւքում, այնտեղից նա նոյն պատշոնով տեղափոխեց Բիւրիա:

Հանգուցեալը բողի է բացի կիներ, մի օրդի է մի աղջիկ:

Հիւպատոս Բուսկովսկու մահան առիւ Սեր. Բէլ. մի հոսանքուն յօդած է գեղեղել № 204-ի մէջ:

«Հասարակ. հաւերը, որ տեսնում են ուսանական հիւպատոսների հետ, որոնց յանձնարարած է սանկական բարեփոխումների վրայ հսկել, հարկադրում է մտածել, թէ որտեղ է գտնուում այդ շարագործութիւնների աղբիւրը:

«Սերելիքը», ի հարկէ կրթութեւ, բայց թէ կախ կանեն ոչ մի անկայ փոքրիկ, որտեղ, ինքնին, մեզ հետեւութիւն չըկայ: Անուշտ նրան կրկնապէս եւ հաւանական է փառաւոր հանդեսով, բայց մեզ ակնհեւ այդ փիչ է: Պէտք է մի փոքր բարձր ուղղել հաւանքը եւ փայլուն «Դոսանք, վերջապէս, պատասխանատու դարձնել մեր դրօշակին հասցրած ձեւական անարգանքի համար:

«Մենք անհրկայ ենք, որ այս անգամին կրգործադրեն լուրջ միջոցներ ա-

պագայում այդպիսի ցաւալի, մեր ազգային ինքնասիրութիւնը վիրաւորող դեպքերի առաջն առնելու համար, բայց պէտք է մտածել եւ այն բանի վրայ, թէ ինչ հիմք կայ այն փաստի տակ, որ սպանում են եւ միեւնոյն ժամանակ բաւականին անպատիւ, իսկապէս *մուսուլման* եւ ոչ, օրինակ, *սուտրիական* հիւպատոսներին:

«Բայց ուսանական ներկայացուցիչներ հասցրած այս նոր անպատշաճութիւնը ապացոյց չէ արդեօք իրերի անբնական դրութեան, ուղղակի հռչակաւոր «հիւպատոսական հսկողութեան» խնդրի անհրաժեշտութեան դարձածի հետեւում:

Պուրը չի յաղալի մեղքի գցել մակեդոնական ապստամբութեան վրայ, բայց պէտք է ի նկատի առնել, որ հանգուցեալ Ա. Ա. Բուսկովսկին, յայտնի էր Մակեդոնիայում եւ առաւել եւս սերբիական շրջաններում, որպէս «Բուլղարաւոր», այսինքն այնպիսի մարդ, որի համակրանքը բուլղարացոյց կողմն էր:

«Անուշտ այդ է եւ նրա վաղաժամ մահան պատճառը: Արդեւ շատ անյարմար էր հանգուցեալը սանկիկների եւ այն պատշոնների համար, որոնց յանձնարած էր բարեփոխութիւններ կատարել:

«Ա. Ա. Բուսկովսկու մահը մեր հայեացքով հիւպատոսական հսկողութեան գործի բոլորովին անհրաժեշտութեան պարզ ապացոյցն է: Ակնհեւ է, որ Շէրբիքին եւ Բուսկովսկուն կրկնապէս Մակեդոնիա Մանդեթսամը եւ այլք, եւ այն ժամանակ ինչ կրկնապէս գալ վերջ ի վերջոյ:

«Ժամանակ է, մեզ անելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել եւ ուղղակի Մակեդոնիա այնպիսի մի անձն, որին ապանելը ուղղակի Ռուսիային հրապարակ հրաւիրել համարել:

«Նրա այդ չըկատարել, Ա. Ա. Բուսկովսկու մահը շատ հեռու է այն վեր-

ջին անպատշաճութիւնից, որ հասցնում են Ռուսիային, իսկ այդ ինչով կարող է վերջանալ—այդ Ալլանը գիտէ:

Եւ յետոյ «Սեր. Բէլ.» արձանագրւում այնքան զօրեղ է, որ իր առաջաւոր յօդածի վերջը, ներկայ դեպքի առթիւ նա բացականչում է.

«Շատ վաղուց է սուրբ Սոֆիան քաղաքում եւ ուսանական խաչին, որ կրպատւում էր սրբալայր Մանուկների ազգայնութիւնից եւ կառաւոր յոյների անարժան հանգուցեալներից, իսկ պաշտօնական ազգութիւնները կանգնած են համապարհի կայսրանում, հասել է վերջին աստիճանները ժամը եւ պէտք է ընտրութիւն անել՝ ազգայնութիւնից ազգերի ուսանական վահանի հովանու տակ հանգստացող անձը ֆիդելիտետի կամ համագեղեցական ալիքի առաջ ուժաստիւ խոնարհելու մէջ... Նա բարձրացել է, նա սպանում է—կարող եւս ամեն ինչ կրկնապէս եւ կանխատեսել:

† ԱՂԼԻՔՍԱՆԻՐ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍԵԱՆԻ
ԹԱՐԻԱՆԵԱՆ

Հանգուցեալ Արեւմտեան Թարիանեանը հայ բաւերական գործի մէջ մի անխնայ մտակ էր: Վաղաժամիկ Թարիանեանը բնիկ ղզարցի էր. նա իր ուսման դասընթացը Վաղիկապատի Բաւական դպրոցում աւարտելուց յետոյ, միջոց չունենալով շարունակել իր ուսումը Բարձրագոյն դպրոցներում, այնուամենայնիւ, որպէս երանգուն երիտասարդ, չէ քնկնում այդ անլաւոյութիւնից եւ պատշաճաւոր հարգաւորութիւն տալուց յետոյ՝ ստանձնում է ուսուցչական պատշոն Ղզարի սկզբնական ուսումնարանում: Բայց Ղզարի սահմանափակ

մտաւոր շրջանը նրան չբաւականացրեց եւ նա տեղափոխեց Թիֆլիս եւ հաւանապէս պատշոն յանձն առաւ պ. Մովսիսեանի դաստիարակման մէջ: Այդ պատշոնը նրա համար անպատշաճ միջոց էր միայն, իսկ նրա ձգտումն էր օգտակար լինել հայ հասարակութեանը: Նա աշխատակցում էր «Արաւիկայ»-ին, բայց նրա արժին անելի մօտ էր հայ բարոյնը եւ նա երանգունիւն աշխատում էր մշտական խումբ կազմել ուրիշ բաւերականների հետ: Այդ ձգտումը դեռ այն ժամանակ անհրաժեշտ էր, եւ նա իր սիրած ասպարէզին զարկ տալու համար, ձեռք առաւ «Թատրոն» պատկերասրահի հանդիսի նրաստակութիւնը: Նա երանգունիւն օգնում էր սրանից երկու տարի առաջ կազմակերպւած հայ դրամատիկ բնկերութեանը: Հանգուցեալների ասիականի նրան տեղափոխելը, որպէս գրասենեկապետ պ. Խաչատրեանցի մօտ, Բաւական քաղաքում: Որպէս պատշոն եւ լրագրիւնը անկայն անձինք պահանջում են նրանից 500 թէ 1000 ռ., իսկ Թարիանեանը նախապէս յանձնում է ուսկականութեան ձեռքը եւ անա այդ է պատշաճ լինում, որ նրան տարնում են վրիժաւորութեան համար: Որպէս եւ լինի, Թարիանեանը դեռ երկու ժամանակ օգտակար անկամ կրկնեւ հայ հասարակութեանը եւ շատ անպատշաճ է նրա վաղաժամ մահը: Հանգուցեալը 38 տարեկան էր եւ երկու զաւակ է բողի:

Դրականական եւ բաւերական ասպարէզների անխնայ մտակին ցանկանք հանկուս եւ հայերիս բնկունւած շարունակութիւնը չըխնայեմ կրկնել՝ անկողմնապէս եւ անկեղծ արտաբերել:



Ժիւլի, դուք մի մեծ արկղի մէջ պատրաստեցէք իմ իրերը. հագուստներս սպիտակեղենս, մի խօսքով բոլոր, բոլոր ինձ հարկաւոր բաներ:

Ժիւլի: Նմա լաւ, օրիորդ:

Ժերմին: (Մի փոքր մտածելուց յետոյ վճռապէս): Նոյնպէս իմ բոլոր սպիտակեղենները... ակնհեւ ենք...

Ժիւլի: Նմա լաւ, օրիորդ: (Դադար): Օրիորդը:

Համապարհելու է:

Ժերմին: Չըզխեմ, Ժիւլի:

Ժիւլի: Ուրեմն օրիորդը ընդմիջում է հեռանում:

Ժերմին: Ինչո՞ւ էք ինձ հարցնում, Ժիւլի...

Ժիւլի: Որովհետեւ...

Ժերմին: Ոչ մի խօսք, ոչ սրբի...

Ժիւլի: Իսկ ես... օրիորդ...

Ժերմին: (Մի րոպէ նայում է նրա վրայ): Գնա՛ւ, սիրելիս:

(Ժիւլին դուրս է գնում):
ԵՐԵՒԱՆԻ VIII.

Ժերմին, յետոյ Խաչատր Լեւոն, Ժիւլի եւ Դորոգ:

(Այն րոպէին, երբ Ժերմինը դուրս է գնում, ներս են մտնում Խաչատրը, Ժիւլի եւ Դորոգը):

Խաչ. Ի՞նչպէս, դու այստեղ... Ժերմին, ես ոչ էլ հեղեղեցում...

Ժերմին: Ո՛չ, ես խօսում էի պարոն Դորոգի հետ:

Խաչ. Դորոգի հետ:

Ժերմին: Այո՛...

Խաչ. (Նայելով շուրջը): Ի՞նչ ո՞ր է մեր սիրելի Դորոգը:

Ժերմին: Նա վերադարձաւ իր բնակարանը...

Խաչ. Նա ուզում էր ինձ տեսնել:

Ժերմին: Բոլորովին ոչ...

Խաչ. Նա այստեղ ինչ էր անում:

Ժերմին: (Փոքր լուռի ձեւից յետոյ, համարձակ

նայելով հօր վրայ): Դու յետոյ կիմանաս...

(Շատաւ դուրս է գնում):

ԵՐԵՒԱՆԻ VIII.

Խաչ: (Ներկայ նայում է Ժերմինի հետեւ): Մի փոքր տարօրինակ է, մի փոքր... (ճակատին խփելով): Բայց հիմա ինչպէս է, ինչ: Փայլուն հարսնացու է: (Յիշելով): Դու ամուսնացած ես:

Ժիւլի: Դժբաղդաբար:

Խաչ. (Դրուզին): Իսկ դու:

Դրուզ: Ես եմ...

Խաչ. Նշանակութիւն չունի, օրդիքս, աւելի վատ ձեզ համար... Դորձ գործ տեսնե՞ք: (Ներս է մտնում ծառան):

Ծառայ: Պարոն, ձեզ խնդրում են հեռախօսի մօտ գալ:

Խաչ. Այդ ո՞վ է...

Ծառայ: «Petit Tricolore-ի» խմբագրութիւնից, պարոն...

Խաչ. Ա՛խ, այո՛, ճիշտ է... զրոյդը նրանց տանի: (Դրուզին եւ Ժիւլիին): Մի վայրկեան... (Ծառային): Իսկ դու պարտեւի տնո՛ր:

Ծառայ: Ի՛նչ պարտեւի (Նայելով Դրուզին եւ Ժիւլիին վրայ), գործնական...

Խաչ. Պարտեւի յիմար... եւ սիգարներ...

Ծառայ: Ներկեցէք պարոն, սիգարները արկղի բանալիները, ինձ մօտ, չե՛ն, պարոն... տիկինը բարեհաճում է...

Խաչ. (Ծառային հրելով): Տիկին. տիկին: Ո՞վ է քեզ դրա մասին հարցնում, յիմար: Ինչքա՞նք քեզ չե՛ս դադարեցնել ինձանից սիգարներ, փուչ կենդանի: Դ՛հ... շտապի՛ր... (Հրում է նրան): Ծառան դուրս է գնում: Խաչատրը մտնում է իր ստանձնասենեակը. դէպքի ձայն):

ԵՐԵՒԱՆԻ IX.

Ժիւլի եւ Դորոգ:

(Դրուզն առջում են տեսնակի մէջ):

Ժիւլի. (Չըզաւարտել է): Նա բոլորովին ինքն ինձ չեմ արեւում այսօր, յետոյ կըրցնում եմ իմ վերջին վրաստանութիւնը... Զարմանալու բան է... Ինչ կամենաք ասե՞ք... ես այլ ես յիշ չունիմ...

Դորոգ. Դուք զարմանալի մարդ էք: Նա ձեզ հաւատացնում եմ... ես բոլորովին մի աղաւջ է:

Ժիւլի. (Դուրս ցոյց տալով): Այդքան բարձր մի խօսի... Նի՞ք նա աղաւջ լինէր, այդքան հարստութիւն չէր վատաւոր...

Դորոգ. Ծառայ ու ծառան եւ աւելի ոչինչ: Վերջապէս բաւական են միայն նրա շարժութիւնների ցանքերը:

Ժիւլի: Դու... մի խաղաղ է... դործի չէ վերաբերում: Բայց յիշեցէք, թէ նա ինչպէս զարմանալի պարզութիւնով եւ միջին անգամ քաղցրախօս լեզուով ներկայացրեց մեզ նոր կեանքական սրբութեան կրկնութիւնը պատմութիւնը: Ի՛նչ հոնձարաւոր ձեռնարկութիւն է:

Դորոգ. Աւղակի կոյր յաջողութիւն:

Ժիւլի: Դիտե՛ք, ձեռք ինքնապատշաճութիւնը սկսում է ինձ վախացնել... ես ձեզ ասում եմ, որ այդ մարդը զարմանալի հոստութեան տէր է: Նրան չէ կարելի խաբել: Լաւ կըլինի մի անգամ էլ կշռե՞ք մեր անեղբէրը...

Դորոգ. (Ճաղակցած): Դու եօթնըրորդ անգամը կըլինի:

Ժիւլի. Յոյց տալու ենք նրան մեր դարադրութիւնը ձեռնարկութեան արժեքի վերաբերմամբ: Կարծեօք, այդ վատաւոր է. դուք, ո՞վ դիտել, նա մեզ ընդունէ... սրկանքի տեղ:

Դորոգ. Սրկանքի—ոչ, նա կըտեսնի, որ մենք էլ խորամանկ ենք: Այդպէս էլ պէտք է: Նրա վրայ

ՆԱԽԱԿԵՐ ՊԱՐՍՊԱՍԱՆԻՅ
(ԵԱԿ. ՄԵՅ.)

Կարծեք «Նոր-Դար» թղթակցի խօսքերից մի քանի լրագրիչներ արտասույցին այն տեղեկությունը, թե թաղիկի խառնվածիկները զեկավար-մուշտայի հաջի Միրզա Հիւսէին ազան—աքսորակ է այդ քաղաքից, բերել է թէհրան, ուր սրպէս թէ սկիզբը սիրայի ընդունել է և մինչև անգամ չափից խախտով պարգևատրել, իսկ յետոյ թուեալորաւ է եղել:

Չգիտեմ որ տեղից էին քաղիկ այդ տեղեկութիւնները, բայց փաստերը բոլորովին այլ բան են ասում:

Գեռ յուրիս 23-ին թէհրանցոյ ամբողջ խմբեր, որը ոտով, որը ձիով, որը աւանակի կամ ջորիի վրայ նստած, սկսեցին Ղազին տանող ճանապարհով առաջ գնալ: Բոլոր այդ ամբողջ ոտով և ձիով բուռնութեամբ մուշտայիկին ընդ առաջ էր գնում:

Հետեւեալ օրը համարեա ամբողջ քաղաքը փակ էր և համարեա թէ տալիս հազարաւոր՝ սէիդներէից, հոգեւորականներից, վաճառականներից, քաղաքացիներից կազմած մի ամբողջ դուրս թափեցաւ: Թաղիկի մուշտայիկին մի քանի վերաւ քաղաքից հեռու: Թէհրանում նա իշխանից առեւտրականների աւալի տանը և ընդունեց առանձին յարգանքով և փայլով:

Այդ փաստանդ ընդունելութիւնը, որ աւելի նման էր յաղթական գնացքի, պարզ ապացոյց է թէ գեռ որքան հոգեւորականութիւնը Պարսկաստանում պօրիկ է:

Աւելի է այդպիսի դորութեան առաջ մտածել անդամ, ով որ և լինի, լինի դա մինչև իսկ ինքը չափը, համարձակել թուեալորաւ մուշտայիկին, այն ևս այնպիսի հեղինակաւորին, ինչպէս է Հաջի Միրզա Հիւսէինը:

Աւելի հաւանական, ինչպէս այդ նախագուշակում են շատ հմուտ մարդիկ, կառավարութիւնը կըփայլաբշտ մուշտայիկին մինչև իսկ կըսարէ նրա առաջը, կը պարզեալորէ նրան, իսկ յետոյ կըվերադարձնէ թաղիկ:

Կազմուսկան սուրճը կարելի է... Բայց դեռ մի քանի խօսք այդ սուրճի մասին, որ հասարակ անուն է դարձել: Բանը այն է, որ երբ չափը ուղարկում է մէկին մի թաւ սուրճ, այդ սիրայիութիւնը քաղաքավարի առաջարկ է տեղափոխել վերին նրաւորէմ: Այդպիսի մեծահմուտ առաջարկից ոչ ոք իրաւունք չունի հրաժարելու:

Այդպէս ուրեմն կազմուսկան սուրճը կարելի է հրամայել ուղարկել նախարարին, պալատականին և այլոց և այդ պիտի անձնաւորութիւնը դեռ պէտք է իրան բախտաւոր մահկանացու համարէ, բայց այդ գործը այնքան էլ հեշտ չէ մուշտայիկի վերաբերմամբ, որի քամակին կանգնած են և սէիդները, և հոգեւորականները և ֆանատիկոս ամբողջը:

Այդպիսի մուշտայիկին նահատակ կը համարէին և Աստուած գիտէ թէ դրանից ինչ կարող էր դուրս գալ:

Տէրութեան միակ միջոցը մուշտայիկից ազատելու—այդ առաջարկել նրան ճանապարհ ընկնել դէպի Քերթաւայի սրբավայրերը: Բայց այդ ևս պատրաստ

կիչ միջոց է. ներկայանում, որովհետեւ փորձը ինչպէս այդ եղաւ ծխախոտի արտոնութեան միջոցին, ցոյց տուց, որ ճարպիկ և խելօք հովիւը կարող է իր հօտին զեկավարել տառնաւոր հազար վերստ հեռու: Նա հիմա էլ քերթաւայի յաւան մուշտայիկը, որպէս փափը Հոռով մից, գեղեցկապէս կառավարում է միշտ իրան հնազանդ հօտը: Վերջապէս այժմում, երբ հարցը հասել է պանիսլաւիզմին, չիւթեան խաղը սիւննիութեան հետ, այնքան էլ անվտանգ չէ տղիցիկ մարդուն Քերթաւայ ուղարկել, ուր տաճիկները կըկրկնապատկեն իրանց ջանքերը, իրանց բողոքներին հասնելու վերջապէս:

Հարաւից էլ բաւականին խառնակ լուրեր են հասնում: Ասում են, թէ անվիպիկները անցել են պարսկական Բերուշտանի սահմանը: Այդ պատճառով, մօտ օրերս Թեհրանից այդ կողմն են դնալու 2500 հեռակա և 500 հեծելազոր դուռն մի թնդանթաձիկ խմբով: Այդ գործը դառնում է Բաշտի նախկին նահանգապետ Նազիր Սուլթանի վարչութեան տակ:

Պարսից գործերը ամեն մի զինաւորում ազգաբնակչութեան համար մի խառնակաւ Աստուած պատուհաս է: Սրբութեամբ են թէ ուղղահաստների գործը մօտենում է, քաղաքներում կըսկսեն զինուորական, զինուորական պահուստ և հեռու են թաղում գոյքն և պաշարը: Նա այլապէս էլ չէ կարող լինել: Պարսից գործը ուսուիքի համար հոգացող վարչութիւն չունի և զինուորները ինչպէս միշտ, նոյնպէս և պատերազմի ժամանակ կերպա-

կըւում են իրանց միջոցներով, ուժիկով, որի ստանալիքը միայն թղթի վրայ է դրւում:

Ուրեմն զարմանալի չէ, որ այդպիսի իւրաքանչիւր տեղափոխութիւն, յիշեցնում է մարտի արձակումն, որ բախում է ամեն ինչ իր ճանապարհի վրայ:

Չգիտեմ ինչպիսի կըսարէ փակել, պաշարը թաղանթէ—սրբած է, ամեն ինչ յափշտակում է—գոյր լատոյ:

Շատերը ասում են թէ թշնամուց կալելի է աւելի զթաղանթութիւն սրտակ, քան թէ իրանց սարքաւորից:

Այո, այդպէս ևս Վերսալ տասը հազարաւոր անմահների յաջորդները:

Կաւկասիկ:

Գրական նորութիւններ

«Պատմութիւն հայոց» ի սկզբնաւորէ մինչ Սարգիսի ճակատամարտին հաստատութիւնը գրեց՝ Սկանակ Բանասէր» (Պարիս, 1903 թ. էջ. մի էջ ապագրական սխալ, արտատպութիւն «Բանասէր» հանդիսից): Վերջապէս՝ մեծահայեց լինելը կարող է ընթերցողին չըփոխել զբոլորիս տահմանափակ նիւթի վերաբերմամբ, որը անկախ վերնագրից, Սկանակ հեղինակի կողմից ներկայացնում է սիրուն ամբողջութեամբ հայկական նախապատմական շրջանի մասին կրակաւոր մասնագէտների յայտնած կարծիքները: Այդ փորձը մենք խախտութեամբ արժանի ենք համարում այն տեսակէտից, որ առանց այդպիսի աշխատութիւնների գուռ մասնագիտական և զըլխաւորապէս օտար լեզուներով գրւած

պէտք է տարաւորութիւն գործել, որ նա հատկանայ, թէ ում հետ գործ ունի:

Ֆիլիկ: Գուցէ, ճշմարիտ է ձեր տաւածը. իսկ կապալտուսները մեր տառնալիք գործակալական վարձատրութեան մասին:

Գրուգ: Այդ բանը՝ նրա մօքովն ինչպէս կարող է անցնել...

Ֆիլիկ: Իսկ եթէ անցնի:

Գրուգ: Նա կըհեղքիմ վճարուէս և վերջացաւ: Ֆիլիկ: Կըհեղքիմ կըհեղքիմ... իհարկէ, այդ էր պակաս: Խնդրեմ, նոյնպէս չըկրկնէք հազար անգամ, թէ ջրվէժը դառնում է զինուորական միւնիստրութեան հոյի վրայ: Չէ որ դա էլ ձեր ցնորքն է:

Գրուգ: Ինչ հանդիսա թողէք, ևս ինքս զիտեմ, թէ ինչ պէտք է անել... Կարելի է, իրաւի, կարծել, թէ այդ բոլոր դարստութիւնները գնալ էր հնարել:

Ֆիլիկ: Բայց չէ որ դա մեր թոյլ կողմն է... նա իսկից կընկատէ մեր անձաւորութիւնը:

Գրուգ: Ե՛... այդ մենք կըտեսնենք դեռ:

Ֆիլիկ: Նա դրանից եւ վախում: Նա ասում ձեզ որ նրա հետ... խաղ անելը վտանգաւոր է, նա ստոտանայ մարդ է... իսկ տըլմիսին...

Գրուգ: Մենք չենք կարող նրա մասին լուր չէ որ դա ամենազրկաւորն է մեր ձեռնարկութեան մէջ... դա այն, է ինչ որ պէտք է նրան գրաւէ...

Ֆիլիկ: («Իրաւը քորելով»): Այո... անչաչա:

Գրուգ: Եւ յետոյ, չէ որ նրան էլ պէտք է մի բան թողնել...

Ֆիլիկ: (Նաւաղով): Ուրան հնարաւոր է քիչ:

Գրուգ: Համաձայն եմ, բայց այնուամենայնիւ...

Ֆիլիկ: Ամենավատ դէպքում իմ արտօնութիւնը...

մի կըմնայ իմ արտօնութիւնը...

Գրուգ: (Կատակելով, ուսկը թափ տալով): Ձեր արտօնութիւնը... Է՛...

Ֆիլիկ: Այո, իմ արտօնութիւնը... համազած եղբ, որ նրան ոչ մի դէպքում ի գուր չեմ զիջանի:

Գրուգ: Իհարկէ...

Ֆիլիկ: Ինչ վերաբերում է ուժիկին, խնդրեմ անողորմոր մնալ:

Գրուգ: (Կրկնելով): Գիտե՛մ... զիտե՛մ:

Ֆիլիկ: Դուք միշտ այդպէս էք. գիտե՛մ, զիտե՛մ, իսկ վերջին լուրէնում միշտ զիջանում էք... Գլխաւորն է, անունն ու անը միջ անունի: Այդ բանը պէտք է ծածկել մինչև պայմանագիր կապմը, երբ Լեւոն չի կարողանալ այլա իր անիւր չուռ տալ:

Գրուգ: (Կրկնելով): Գիտե՛մ, զիտե՛մ: (Կաթար): Իսկ դուք խնդրե՛մ ձեր լեզուն շատ չըտալ: Ուղղակի վտանգաւոր է, երբ դուք խօսակցութեան մէջ էք խառնում: Բնաւ ոչինչ չէ կարելի հասկանալ... դուք կընձուռէք ամենապարզ բաները...

Ֆիլիկ: Բայց այդպէս էլ պէտք է:

Գրուգ: Միայն թէ ոչ միշտ...

Ֆիլիկ: Լաւ, ևս յիմար եմ, ինչ է...

Գրուգ: Լեզուէք... լսում եմ. նա զայլա է:

(Կընդունում են ինքնավարա՞ դէմք, ձեռքերը չարժեքով քննում են Իսիգորի պատկերը: Ներսէ մտնում Իսիգորը ուղարկացած, ձեռքերը տորկելով):

ԵՐԵՒԱՆԻ Տ.

Դսիդոր, Դորոգ, Փիլիկ, յիսոյ ժառանգ:

Իսիդ. (Տեսնելով, որ նրանք իր պատկերին են նայում)—Հաւանաւոր Բօննի քաջածն է, որդիքս, որպէս հանրապետութեան նախագահի պատկերները...

Սպասե՛ք: (Վառում է էլէքտրական ցոլացիկները: Զմայիկով, ևս ևս է գնում): Նիկէ... ահա այստեղից: Հա, ինչ կասէք:

Ֆիլիկ: Հիմալով է... որպիսի վեհանձնութիւն:

Գրուգ: Ինչպիսի նմանութիւն:

Իսիդ. (Կրկնելով ուսին խփելով): Նրանուն և հինգ հազար, իմ ծերուկ... Աստ գուժար չէ: Լաւ, բայց ուր է պօրտիկները: (Այդ լուրէին ծառան ներս է մըտնում մատուցարանը ձեռքին, ծառային): Վերջապէս, երկի, չըկարողացար աւելի ետացնել: (Նայում է չի-

չին): Լաւ բան է պօրտիկն, ինչ: (Ծառան ստոտացաւ անոսի վրայ է գնում): Փակել է դռները և ոչ ոքի ինչ մօտ չթողնել, բացի որդուց, երբ նա դաշ: (Ծառան դուրս է գնում և փակում է դռան երկու փեղկն էլ): Ե՛, լաւ... վերջապէս մենք կարող ենք հանդիսա խօսել: (Կընում է պօրտիկները բաժանների մէջ): Ձեր կենացը, որդիքս (Թմում է):

Ֆիլիկ: (Պորձելով): Հիմալով զինի է...

Իսիդ. (Վում առնելով): —180 է թիւն է, ինչպէս է: (Ինում է իր բաժակը մատուցարանի վրայ): Իսկ հիմա, ևս ձեզ լսում եմ: (Վառարանին մէջքը առած, Գրուգը ընդունում է հեռաւորի զիւր): Ուրեմն դա ևս հեռաւորը:

Գրուգ: Նիկէ թոյլ կըտալ:

Իսիդ. Ե՛ լաւ, ճառ է... Միայն առանց ճոճան ուժի և զլխաւոր, մի ձեռքով: (Լեւոն աւելի խրաւ է լուրկութեան մէջ, գլուխը ևս է չընում և ոտքերը բարձրացնում է: Ֆիլիկը նստում է գրաւագանի անկիւնի մօտ և մինչև Գրուգը խօսում է, նա այլաւաւից հանում է թղթերը և իր առաջն է դարձում):

Գրուգ: Դուք, իհարկէ, բաւականաչափ տեղեակ էք երաւական արուստագիտութեանը, որ չըկրկնուի, թէ նրա բոլոր ազգան ամբողջապէս պատկանում է էլէքտրականութեանը: Զեկեղիւն և Գերմանիան...

Իսիդ. (Աստանց չարժեքով): Անցիւր, անցիւր... այդ ընդհանուր դատողութիւնները ինչ յայտնի են: Մենք օրհնութեան հանդէսում չենք: Նրաւ խօսքով— եթէ կարող ես...

Գրուգ: Լաւ, երկու խօսքով ուրեմն: Գործը կալած է Ֆրանսիային հարստացել մի այնպիսի հակայական և օգտակար հիմնարկութիւնով, որպիսին կան Զեկեղիւնում և Գերմանիայում...

Իսիդ. Դու Գերմանիային և Զեկեղիւնային հանդիսա թող...

Գրուգ: (Շարունակելով): Գուցէ, աւելի աչքի ընկնող... աւելի հակայական...

Իսիդ. Ինչ շատախօսն է...

ուսումնասիրութիւնները այլապէս ան-
մատչելի կըմնան ընթերցողներէ մեծա-
մասնութեան: Այնպիսով ան առաջին
գլխում բացատրուած է հայ և Արմենիա
բառերի ծագումը և առաջ բերած նը-
րանց մասին եղած հաւանական կար-
ծիքները, երկրորդում պատմուած է
նախահայկեան, կամ իսպղեան իշխողնե-
րի դործերի համառօտութիւնը, իսկ վեր-
ջը նկարագրուած է նոյն շրջանի ներքին
կեանքը համեմատութեամբ հարեան հին
ազգերի կենցաղին՝ Ասորեստանի, Մա-
րաստանի, Պարսկաստանի, որոնց քա-
ղաքակրթութիւնը խոր հետքեր է թո-
ղել հին Հայաստանում: Հեղինակին ջան-
քը եղել է անուշադիր չթողնել հայի ան-
ցեալի մասին զրոյ մասնագէտների ա-
սածները:

(«Շրթարտ», յուլիս 1903 թ.)

* *

«Սուրհանդակի» մէջ նորոգ հանդու-
ցեալ Տ. Տ. Մկրտիչեանի սրբազանի մասին
հետեւեալ տեղեկութիւններն ենք գտնում:
Ըմեն մարդ արդէն օրը օրին, ժամը ժամին
այնքան հետաքրքիր էր իր Ս. Առաքնորդի վի-
ճակին մասին, որ Առաքնորդարանի բոլոր սրահ-
ները միշտ լեցուն են հետաքրքրեցնողով: Ս. Ա-
ռաքնորդին հիւանդութիւնը սաստկապէս ծան-
րացաւ: Վիճակը անյոյս է: Թերեւս երբ այս
տողերը կը կարդաք իր վերջին շունչն աւան-
դած ըլլալ: Տեսնել կարժէ ճշմարիտ Սուրբինը-
մանող այդ պարթեականացի եկեղեցականը, որ
նիհարեցած է սոսկալի կերպով. իր մասածելու
կարողութիւնը դեռ չէ կորուսած. մինչև երէկ
(ուրբաթ) կըխօսէր ամենաւն հետ, կորչելէ իր
քով եղողները, օրհնութիւններ կառաքէր իր
ծանօթներուն, կըխօսէր ճշմարիտը վարդապետ
մը ներքոյ ու համբերատար ոգիով: Երկու օր է
սակայն խօսելու կարողութիւն ալ չունի, կա-
թիլ մը ջուր իսկ վար չերթար կոկորդէն. դի-

տողի մը, ներկայի մը համար ցաւալի երևոյթ
մըն է այն. և անկարելի է որ մարդ չըլլուի,
չըլլայ ի տես այդ ալեհեր ու սիրուն մարդուն:
Այն հին եկեղեցականներէն է որ հաւատքի զօ-
րութիւն պահած են, ու քրիստոնէական պար-
տականութիւնը լոկ ձեռնալ, երևոյթական չեն
ընդունիր: Լալով խնդրած է որ իրեն Ս. Հա-
ղորդութիւն տրուի, «Ուխտած եմ վերջին պա-
տարագս մատուցած պահուս կատարել այդ
պարտականութիւնը, բայց Տէրը չըկամցաւ» ը-
սելով:

Առջի գիշեր իր գառնեցանքի կամ երագնե-
րուն միջոցին իր մահճին մէջ ձեռքերը բազկա-
տարած սկսեց է պատարագ մատուցանել,
օրհնել իր ձեռքով ու որպէս թէ իրօք կատա-
րած ըլլար կրէ է իր քովիններուն. «Կիրակի
օրն ալ պիտի պատարագեմ»:

Բաւական օրեր կայ որ իր խուցէն փոխադը-
րած են գինք խորհրդարանի լուսաւոր մեծ սա-
լոնը, ուր տարած ըլլալուն առթիւ կըսէ. «Ձիս
աւելի մօտ կըբերէք իմ գերեզմանին» (ակնար-
կութիւն գերեզմանոցին վրայ նայող այդ սա-
լոնին):

Անցեալ կիրակի իր քով էի, կարգացի իրեն
Պապին կենսագրութեան այն մասը, ուր ակնար-
կութիւն կար իր գրած ընդհանրականին. յիշե-
ցուց թէ իտալեբէնի ալ թարգմանած է իր թուղ-
թը. «Իմ յարգս կը յուսամ թէ յաջորդ սերունդը
պիտի գիտնայ» ըսաւ:

Իր մանրամասն կենսագրութիւնը որ կընայ
10—12 յօդուածի տեղ ըռնել, զրի առած է իր
աշակերտ և հայկաբանութեան դասատու Աւե-
տիս էֆէնտի Գ. Տիվրիկեանը: Այդ կենսագրու-
թիւնը կըսկսի իր ծննդեան երիտասարդութեան
մանրամասն պարագաներով, անթիւններով,
ու կըհասնի մինչև Երուսաղէմի դպրոցի տես-
չութիւնն ու վարդապետ ձեռնադրելը. անկէ
ետք Գ. Տիվրիկեանի ինքն է որ պիտի ամբողջաց-
նէ:



Լ Ո Ւ Ր Ե Ր

—Յուլիսի 31-ին Նորին Կայսերական Մեծու-
թիւն Թագաւոր Կայսրին ներկայանալու բախտ
է ունեցել Կովկասի կառավարչապետի օգնական
գեներալ Ս. Ա. Ֆրեզէն:

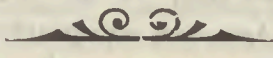
—Կովկասի կառավարչապետ գեներալ իշխ. Գ.
Ս. Գալիցինը, կիրակի, օգոստոսի 3-ին իր ամու-
սին իշխանուհի Մարիա Ֆէօդորովնայի հետ Թիֆ-
լիսից մեկնեց Բէլքի-Վիլն:

—Թիֆլիսի Նահանգապետի պաշտօնակատար
Խ. Ն. Սելեշին, երկու ամսաւ արձակուրդ ստա-
նալով, օգոստոսի 2-ին մեկնեց արտասահման:

—Ներքին գործերի նախարարութիւնը հաստա-
տել է Թիֆլիսի ելեքտրական տրամվէյի տեխ-
նիկական ծրագրերը:

—Ինչպէս յայտնի է, ոմն պ. Ռոգոնֆելդ, կա-
ռավարչութիւնը արտօնութիւն է խնդրում եր-
կաթագու գիծ անցկացնելու Եւլախ կայարանից
մինչև Նուխի և Ջուլի, նմանապէս և Գեօրջայից
մինչև Ուշարի կայարանը: Ինչպէս հաղորդում
է «Կաւկաս»-ը, պ. Ռոգոնֆելդը ճանապարհների
հաղորդակցութեան նախարարութեանը ներկա-
յացել է այդ գծերի անցնելիք ճանապարհների
մանրամասն ծրագրերը:

Օգոստոսի 2-ին, գիշերայ ժամը 2-ին, Բագու-
թիֆլիս գծի 354-րդ վերստի վրայ, Կարասուի կա-
մուրջից 7 սաժէն հեռու չորս շարագործներ
քանդում էին երկաթագծի կապերը: Գծի թուրք
պահապանը նկատում է այդ և յարձակում է
շարագործների վրայ: Չարագործները բռնում են
պահապանին և տանում են գծից հեռու և սկսում
են նրան խեղդել. բայց պահապանը կարողա-
նում է փողով վտանգի նշան տալ. փողի ձայնի
վրայ հասնում են գծի միւս պահապանները և
ազատում են իրանց ընկերին, իսկ շարագործ-
ները փախչում անհետանում են:



Կ. Պալիս.—Օգոստոսի 3-ին Ռաստկովս-
կու հոգեհանգստին, ռուսաց գեապա-
նատան եկեղեցում, Բոյիւկգերէյում,
ներկայ էր դիւանագիտական ամբողջ
կազմը:

Սեւաստուլով.—Սե Ժովի նաւատորմի
մի նաւախուժը ճանապարհուեց դէպի
Թրքական ջրերը փոխ-ծովակալ Արիգերի
հրամանատարութեան տակ:

—Հիւլի-փայայի գեկուցումների համա-
ձայն, Դուռը հաղորդում է, որ հիւսկապո-
սարանի պահպանութեան համար կանգ-
նեցրած են պահապան գիւնդներ և
հիւսկապոսներն ուղեկցելու համար նը-
շանակած են պահանջարկումներ:

—Նրկաթուղային վարչութիւնը պար-
տաւորած է բաւականութիւն պա-
հանջել ճանապարհի կրած վնասների
և ծառայողների ստացած խեղուճնե-
րի համար, Դուռը, կարծեօք, ցան-
կանում է արգարացի ճանաչել այդ պա-
հանջները:

Բելգրադ.—Այն լուրը, թէ դաւադրու-
թեան մասնակից չեղող շատ գիւնդա-
կաններ թաղաւորին խնդիր են ներկա-
յացել իրր թէ դաւադրութեան մաս-
նակցող գիւնդականների դէմ, միան-
գամայն գուրկ է հիմունքներից:

Սոֆիա.—Տեղա ապրող սերբերի ցան-
կութիւնով հոգեհանգիստ կատարուեց
Ալէքսանդր թաղաւորի և Դրազա թա-
ղուհու համար: Նրկորդ հոգեհանգիստ
պէտք է կատարել միևնոյն մարդկանց
ձեռքով սերբ թաղաւորական զոյգի մահ

Դուռը: Համարձակում եմ ասել, թէ ձեռնար-
կութիւնը, որի մասին ես պատիւ եմ ունենալու
ձեզ այժմ բացատրելու, կրկնակի նշանակաւթիւն ունի:
Առաջինը դա արդային ձեռնարկութիւն է...

Իսիդ. Ինչպէս ամէն մի գործ... այդ արդէն
յայտնի է...

Դուռը: Իսկ երկրորդը, դա մի փառաւոր ձեռ-
նարկութիւն է:

Իսիդ. Այդ... դեռ մենք կըտեսնենք:

Դուռը. (կըդէն իրան նեղւած է զգում և խօս-
քեր է որոնում): Որովհետեւ ես ձեզպէս փորձառու
մարդու հետ գործ ունիմ, ուստի կաքիք չըկայ թւել ա-
մէն ինչ, որ կարելի է իրագործել էլեքարականու-
թեան օգնութիւնով...

Իսիդ. Ոչ ոչ...

(Կըշարունակել)

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐՆԵՐԻ ՊԵՃՏՊԱՆ

Վէպ Ա. Բրամնի

Երկրորդ մաս

II.

Առաջին դարձը:—Յետ մնա-
ցածները:—Ուրախ լուրեր:—Դոն Դի-
էգօ Բամբրեցի նախագահութիւն-
ները:—Ճանապարհին: Պերեց դէ-
Խորրեգի գնդապետը:—Ճակատա-
մարտ:—Անսպասելի օգնութիւն:—
Օտարագրի սպանները:

Ասպատակներ իջանումը չէր պահանջում այն-
պիսի յարմարութիւններ, որոնք անհրաժեշտ էին կա-
նոնաւոր զօրքի զաղարի համար: Բարձր հովիտների
միւս կողմերը զիւնելու համար չըջակայ բլուրները վը-

րայ կանգնեցրին պահապաններ, որոնք պարտաւոր էին
զոռալով իմաց տալ տիրող խաղաղութիւնը վրդովող
ամեն մի պատահարի մասին: Զօրականներն ու լիա-
նոսները խմբերով դասաւորուեցին և սկսեցին ըն-
թրել:

Ծեր հովիւն իր հովանաւորութեան տակ վերցրեց
Խուանա Փրագորային ու նրա երեխաներին. նա բա-
ժանեց նրանց հետ իր համեստ պաշարը, իսկ երեխա-
ներին համար մինչև անգամ քաղցրեղէններ ճարեց,
խնդրելով իր քաղցրասէլը—ընկերներին փոքր ինչ պա-
պելոն—չըմաքրած կինամոնագոյն շաքար, որը միշտ
վերցնում էին իրանց հետ տեղական բնակիչները, եր-
կար ճանապարհորդութեան ժամանակ շնչառութիւնը
և արիւնդարձութիւնը թեթեւացնելու համար:

Երեկոն ու գիշերն անցան բուրբուրին հանդարտ:
Հէնց որ lucero-ն,—առաւօտեան աստղը, որն այնպէս
պայծառ փայլում է արեւադարձի երկնքում,—սկսեց
աղօս գոյն ստանալ, Դիէգօ Բամբրեցը բարձրացաւ
այն բազմաթիւ քարածայրերից մէկի գլուխը, որն այն
լեռնաշղթայի ամենաբարձր կէտն էր կազմում, որտեղ
տեղաւորել էր զօրախումբը, և ուշագրութեամբ նա-
յում էր դէպի հեռու երեկեան ճանապարհի ուղղու-
թեամբ: Երկինքն արեւելքում ալ կարմիր գոյն էր ստա-
ցել և դրանից յետոյ համարեա յանկարծ բարձրացաւ
արեւակը հեռաւոր դաշտավայրերի սահմանագծի յե-
տեից և ամբողջ տարածութիւնը լցրեց իր լուսափայլ
ճառագայթներով: Հովիւն երկար նայում էր երբեմն
անհանգիստ, երբեմն անհամբեր: Վերջապէս հեռուում,
Խուանդէի վերին աւազանի դեռականներ հոսանքի եր-
կարութեամբ ձգող բլուրներից մէկի գագաթին երե-
ւաց մի մարդկային կերպարանը:

—Այդ մեր ընկերներն են,—ասաց նա ուրախա-
ցած:

Եւ նա ցած իջաւ ընկերների մօտ, աւետելու
նրանց յետ մնացածները դաւաւոր:

Նրանց եկատելուց յետոյ մի ժամ էլ չանցած,
այդ վերջինները հասան իջանաստիղին: Նրանք մօտ

քսան հոգի էին և նրանց գլխաւորը, որը պղնձագոյն
երեսով, համարձակ, կուռ դէմքով մի մարդ էր, շտա-
պեց դիմաւորել Դիէգօ Բամբրեցին քաղցրութեամբ և
յարգանքով մեկնելով նրան իր ձեռքը:

—Վերջապէս դու էլ այստեղ ես, քաջ Պերեց,—
ասաց ծերունին ժպտալով դիմաւորելով եկողին:—Ես
արդէն սկսում էի անհանգիստ լինել քո մասին... Դու
գիտես, որ ես խոստացել եմ ամբողջ և անխառն հառ-
ցնել քեզ նրանց, ովքեր սիրում և սպասում են քեզ...
Իսկ ես յոյս ունէի քո պաղտաբնութեան և խոհեմու-
թեան վրայ... Դէհ, ասա, յաջողեց քեզ կատարել
յանձնարարութիւնը և արդեօք ուրախ լուրեր ես բե-
րել մեզ:

—Ամենալաւ լուրեր... Սպանիացիք անկեղծօրէն
հաւատում են այն տեղեկութիւններին, որոնք ստա-
նում են ամն Պերաօ Կիլիսանոյի միջոցով... դու նրան
ճանաչում ես: Նրանք կէտ առ կէտ հատկում են այն
ցուցմունքներին, որ հասցնում է նրանց Լիբերտադորը...
Նրանք գուրս են բերում Բագոտայից զօրքը, ուղեոր-
ւելով դէպի հիւսիս և շտապելով օգնութեան հասնել
Կորո, Պուէրտօ-Կարելլօ, Վալենսիա, Կարակաս, Կու-
մանա և ուրիշ շատ քաղաքներին, որոնց ոչ ոք չէ
սպառնում:

—Ա՛հ: Նշանակում է աղւէսները թաղարդն են
ընկնում... Դէ շարունակիր...

—Մօրելիօն ինքն ընդունեց զօրքի հրամանատա-
րութիւնը և արագընթաց գնում է Վալենսիայի վրայ,
ուր մտադիր է շինել իր գլխաւոր կացարանը:

—Չատ լաւ... Իսկ միևնոյն ժամանակ Բոլիվարն
ու Պոեցը կենդրոնացնում են իրանց ոյծերը հարաւում
և Անգոստուրայի առումով սկսած գործը կըվերջացնեն
արտաքսելով թշնամուն Սան-Ֆրանսիսկոյից և տիրելով
Վենեսուէլայի Լիանոսներին ու Օրինոկայի մէջ թափւող
բոլոր գետերին... Ինչպիսի՜ հրաշալի արշաւանք և յաղ-
թութիւն է սպասում մեզ:

—Այո, բայց հարկաւոր էր իսկոյն յայտնել Լի-
բերտադորին... Իսկ մինչև Անգոստուրա դեռ հեռու է:

ւան օրից երեք ամիս յետոյ: Ազգային ժողովը պէտք է արձակէ հոկտեմբեր ամսում, իսկ ընտրութիւնները կը կատարեն դեկտեմբերին: Սեյանիկի մօտ պատահել է երկաթուղային դնացքի երկրորդ խորտակումը:

— Կոպէնհագեն. Կրետէի կառավարչապետ յունական թագաժառանգ Գէորգին ժամանեց տեղաւոր:

— Պրս-Արսուր: Յուլիսի 31-ի գիշերը խունկոսները մի խումբ արձակեց Մանջուրա կայարանի վառարկի և դինամիտի նկուղու վրայ նրան պայթեցնելու նպատակով. պահապանը վիրաւորուած էր, զազախները վրայ հասնելիս չարամիտների մեծ մասը կարողացաւ թաքնուել, բայց 20 հոգի բռնուած են:

— Զինաստանի գաւառներից լուրեր են ստացուում, թէ սկսել է ապստամբութիւն, որ կարող է տարածուել ամբողջ Զինաստանում:

Ուաշինգտոն: Հիւս, Ամեր. միաց. նահանգների դեսպանը հեռագրում է Բոգոտից, որ Կոլումբիայի սենատը մերժել է Պանամայի ջրանցքի պայմանագիրը:

Լոնդոն: Հապոնական նախարարը զգուշացրեց հեռագրով Կորէայի տէրութեանը, որ եթէ նա ընդունի մարտի բաց անել Վիշուս ծոցը օտարերկրացիների առևտրի համար, Հասլոնիան համարելու է այդ ծովածոցը բացուած:

Նիւ-Եօրկ: Ծովային վարժալիւնները ժամանակ Բուզուրայ նախաձեռնել տես: Նախագահը խանց Ռուսիայի, Գերմանիայի, Մեծն Բրիտանիայի և Հասլոնիայի թագաւորների կենացը:

Վիեննա: Կայսեր աօնի առթիւ զլիսաւոր շտաբի կառավարիչ Բարոն Բեկը աւագ Կայսեր կենացը խմելիս. «Ժանը հոգսեր են ծանրացած մեր ազնիւ թագաւորի սրտի վրայ: Թող Ամենակարողը պահպանէ աւելի ծանր օրերից և ազատէ մեզ այն բեռից, որ ձնուած է ամեն մի ազգասէրի սիրտ:

Ուաշինգտոն: Պեկինի ամերիկական դեսպանը իշխան Յինից գրաւոր համաձայնութիւն ստացաւ, թէ նա կըստուրազրէ Ամերիկայի հետ պայմանագիր, որի մէջ պարունակուած է համաձայնութեան յօդուած՝ հոկտեմբերի 8-ին բաց անել Մուզիլիւն և Կադուսիլի:

Պոլիս: Սպանիայի վալիս յայտնեց տեղական հիւպատոսներին, որ պահեստ գործել վերջին 57 զօրագնդերը գինաւորուած են:

Ա Յ Ո Ւ Մ Ո Ւ Մ

Մարմնագրագրական ընդդէմ: Իտալացի յայտնի բնախօս Մոլոն ամենայն զօրութեամբ բողոքում է իր վերջին շարադրութեան մէջ ուսումնարանների մարմնամարզութեան դէմ, որոնք առհասարակ կարգուած են կամ ուսման պարագմունքների ժամերից վախճանին կամ անմիջապէս հենց այդ պարագմունքներից յետոյ մէջէ մէջ, հանգստեան ժամերում: Պրոֆ. Մոլոն բնախօսական կապիտ սխալ է համարում դասերի այնպիսի բաշխումը, ուր որ մարմնամարզութիւնը տեղի է ունենում պարագմունքների վերջը կամ միջոցներում, վասն զի այդ հնարով մտաւոր խոնջութեան վրայ բարդուած է նեարդային և բնախօսական պատրաստութիւնը, որ

շատ վտանգաւոր է աշակերտների մարմնամարզութեան նկատմամբ: Մարմնամարզութեան փոխարէն, պրոֆ. Մոլոն խորհուրդ է տալիս դասամիջոցներին և դասերից վերջը մանուկներին ուղարկել բացօթեայ հրապարակներում մի կէս ժամ բոլորովին հանգստանալու, կամ այնպիսի խաղեր խաղան, որոնք չեն պահանջում մկնային լարումն:

— Ամերիկայի միլիարդեր Գառնիշին ընծայել է իր հայրենիքի, ճոռլանդիայի Գումֆրէյն քաղաքին 12½ միլիոն ֆրանկ «Ազգային պալատ» կանգնեցնելու համար: Նրա մէջ կըթական բաժինը պէտք է միացած լինի գաւառական բաժնի հետ: Ի միջի այլոց այնտեղ կայանալու են ցուցահանդէսներ:

Հայերի Հայնէի մտերից.

Իմաստունները նոր մտքեր են ստեղծում, իսկ յիմարները տարածում են նրանց:

Մտածողի (փիլիսոփայի) կողքին մի պրոգայիկ (չոր ու ցամաք) մարդ, որ հանգիստ կերպով իր գործով է պարապում, — իւրաքանչիւր մտուրի մօտ, որի մէջ Փրկիչը, աշխարհ փրկող զաղափարն է լոյս տեսնում, կանգնած է և մի կզն, որ հանգիստ կերպով ուտում է:

Կազմուր բերում է Յունաստանի փիւնիկէական այրուբէնը, գրելու արեւատը. —այդ այն վիշապի ոտամներն են, որ նա ցանեց. նրանցից առաջ եկած սպա-

ռազինւած մարդիկ փոխադարձաբար ոչնչացնում են միմեանց:

— Կան մարդիկ, որոնք կարծում են, որ նրանք շատ լաւ ճանաչում են թուշուներ, որովհետեւ նրանք տեսել են ձուռն, որից նա դուրս է եկել:

— Թոյն պատրաստող մարդը պիտի ապակայ ձեռնոցներ հագնի:

— Որպէս խելացի մարդիկ յաճախ շատ յիմար են լինում, նոյնպէս և յիմարներն երբեմն շատ խելացի են լինում:

Խմբագրի պաշտօնակատար՝
Կ. Մարտիրոսեանց
Հրատարակիչ՝
Տիգրան Նազարեան

РУССКИЙ ИНСТИТУТ
ДЛЯ
МЕДИЦИНСКИХ
КОНСУЛЬТАЦИЙ
Russisches
Institut für medizinische Konsultationen
BERLIN NW.
Schiffbauerdamm No. 2,
у вокзала Фридрихштрассе.
Телефонъ: Amt 3., No 3257.
10—5

— Նայիր իմ զլիսիս, Պերեց, դու կարծում ես, որ նա սպիտակել է և դմբիկ է փորձառութիւնից... Այն իսկ օրից, երբ ես Պաօլայի մօտ քիչ էր մնում գերի բռնէի, այն իսկ բռնէից, երբ ես իմ տարած կեղծ թղթերը սպանիացիներին էի յանձնում, ես նախագուշակեցի, որ հանգստանքները մեր օգալին են դառնալու... Հապա ես կախարդ չեմ:

— Ճշմարիտ է, — ծիծաղելով պատասխանեց զըլիսուրը:

— Ես ուղարկեցի չորս սուրհանդակ Լիբերտագորի և երկուսը Պանցի մօտ, նախազգուշացնելու համար նրանց այն միջոցների դէմ, որ մտաղիր էին ձեռք առնել արքայականները... Ես բնաբեցի այդ լիաներոսներին նրա համար, որ ճանաչում էին նրանց ինչպէս հաւատարիմ և փորձած մարդիկ... Նրանք ճշտութեամբ կատարել են իմ հրամանները և գիտցել են Աշագուտղ ու Անգոստուրա: Հաւանական է, որ Բոլիւսին Օրինիկոյի ուղղութեամբ դէպի վեր է գնում Պանցի հետ միանալու համար:

— Սուրհանդակներին կարող էին դերի բռնել կամ սպանել. մենք պէտք է որքան կարելի է քիչ յոյս դնենք դէպքի վրայ... Հէնց այժմ ճանապարհ բնկներ և տեղի արագ գնանք: Մեզ անհրաժեշտ է որքան կարելի է շուտ հասնել զլիսուրներին:

— Ճշմարիտ է, — համաձայնեց Գիէզօ Բամիրեցը: — Եւ որ միայն Լիբերտագորի մօտ է այն ծածկաղիր վկայաթղթերի բանալին, որոնք Պաօլա Զայրաբիլիան յանձնել է Խուանա Փրագուդային:

— Ուրեմն չհրա գնանք, — ասաց Պերեցը: — Եթէ մեզ կըյաջողի ձիաներ ձեռք բերել, մենք կըկնապաւիտ արագութեամբ կանցնենք մեր ճանապարհը:

— Ենպատճառ կըդանենք, — հանգստացրեց նրան հովիւը:

Այդ խօսակցութիւնից տասն րոպէ անց ամենքն էլ ոտքի ելան և զօրախումբն, արագութեամբ ցած լնկելով Գորդիլիի վերջին բարձրութիւնից, հասաւ գաղափարին, որտեղից սկսուած է այն դաշտավայրը,

որը կոչուած է «Բարձր լիանոսներ», դանազանելու համար «տափաբալկները», որոնք ձգուած են գետերի ափերով ու ենթարկուած են պայքերական հեղեղների: Յետոյ թեքւեցին ուղիղ դէպի Կիւսիս և այստեղ սկսեցին զօրախումբին միանալ արձակամարտ զօրականների և լիաներոսների խմբեր ևս, որոնք դաշտավայրերի անկանոն թափառական զօրքիցն էին և մի կերպ օրէ-յօր հաւաքուում էին միշտ ինքնազուլիս կուլելով, կանոնաւոր կերպով պարապելով կողոպտումներով և այդպիսով ահազին վնասներ պատճառելով սպանիացիներին ու դէպի իրանք մահաբեր սարսափ տարածելով:

Ճիւրջիւ այն հանգամանքի, որ Գիէզօ Բամիրեցն այդ կիսավայրենիների մէջ կախարդի համբաւ ունէր, նա բաւականաչափ ձիաներ ձարեց իր բոլոր հետեակ զինւորների համար: Լիաներոսները — այդ անկանոն այրուբէն, որը գերադասուում էր մինչև իսկ արարներին, որոնց համբաւը սակայն իզուր տեղը չէ տարածւել — ցրեցին դէպի Կուսալիսի և դուրս բերին այն տեղերից բոլոր բռնակիր ձիաները, որոնց միայն գտան: Յետոյ էլ գետի ափին արածող վայրի ձիաների յետեւից ևս ընկան և իսկոյն բռնած այդ ձիաներին այնքան քշեցին դաշտում մինչև բոլորովին սանձահարեցին նրանց: Մինչև այժմ էլ լիաներոսներն այդ ձեռք են բնտանցնում իրանց ձեռքն ընկած վայրի ձիաներին:

Երեք օր շարունակ փառքիկ զօրախումբը գնում էր Կորդիլիերի ստորոտներով, լետայ թեքւեց դէպի արեւելք լիաներոսների մէջ մտաւ և, վերջապէս, հասաւ Ապուրա գետի վտակներից մէկին: Այժմ նրանց մնում էր միայն հետեւել նրա հոսանքին Աշագուտղ հանակու համար, որը Պանցի մշտական բնակավայրն

էր: Ճանապարհին այդ խմբին էլի մի հարիւր տաղա-տակներ աւելացան:

Դիէզօ Բամիրեցը ջերմ կերպով մտնակեց կապիտան Պերեց Խորրեգիի զօրախմբի շրջակայութեանը. դա այն հաղաբաղան էր, որին նա Փոմիկայի մօտ այնպէս սիրով գիմաւորեց: Պերեցը, — որը Պուէր-տօ-Պարելլոյի նախկին քաղաքապետ, գնդապետ Խերոնիմ Բուստամանտի փեսան էր, — զինուոր էր այդ խօսքի ամենալաւ մտքով. քաջ, ազնիւ, մարդասէր, նա համարեա ակամայ մասնակցեց պատերազմին: Բայց հայրենիքը հրաւիրում էր իր բոլոր օրդիններին և հրամայում էր նրանց կամ յաղթել, կամ մեռնել նրա ազատութեան համար: Պերեցը, չըտատանեց: Նա ժողովեց ասպատակների մի խումբ, որն առաջ Պուէրտօ-Պարելլոյի և Վալենտոյի մէջ էր գործում, իսկ յետոյ անցել էր և Անգոստուրայի շրջակայքը: Իր քաջութեամբ նա շուտով հաշակեց և մի քանի անգամ Բոլիւսից շնորհակալութիւն ստացաւ: Սովորաբար նրան ուղեկցում էր չիւր ջահիլ կինը, Մարիանա Բուստամանտան, և նրա հետ հաւասար կրում էր բոլոր զրկանքներն ու վտանգները: Իսկ այժմ անհղով հիւանդացած լինելով, նա մնացել էր իր հօր մօտ, որն ազատարարի յարգելի օգնականներից մէկն էր:

Լ. Մարկոսեանց
(Գլխաւոր խմբագիր)



ԱՌՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆՈՑ

Լ Ո Ց Ս Տ Ե Ս Ը Ի

Բժեկ. Վահ. Արմաւու

ՅԻՍՈՒՍ ԽԱՉԱԿԻՐ

(Վուկիա, Վարանցովի արձանի հանդէս)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:
առաւօսները՝

Ռ. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վերա-
բուժութեան, վնասակար (սիֆիլիս) և միզասեռ.
հիւանդ.:

Զիլավանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և
նեարդային հ.

Ս. Վ. Աւետիսեանց—10—11 ժ. մորթու,
վնասակար և վերաբուժութեան:

Զ. Բ. Բարանասեանց—11—12 ժ. ման-
կաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.

Վ. Բ. Պօլիկիս—12—1 ժ. ականջի, քթի
և կողորդի հ.

Պ. Ս. Բարսեղեանց—1—1½ ժ. ներ-
քին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. և ուրբաթ:

Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներ-
քին և երեխայոց հ. երեք. հինգ. շաբաթ:

Երեկոները՝

Ն. Ն. Ռոստոմբեկով—5—6 ժ. վերա-
բուժ. մորթու և վնաս. հ.

Պ. Ս. Լեւի—6—7 ժ. նեարդային (երկ-
արարած.) ներքին և վնասակար. հ.

Կիւն-բժիշկ Եղիշիմեան—7—7½ ժ
մանկաբարձութեան և կանանց հ.

Պ. Ս. Բարսեղեանց—7½—8 ժ.

Ռ. Ս. Նաւասարդեան—8—8½ ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի: Համալսո-
րդի (կոնսիլիումի) և օգնականի համար՝ ա-
ռանձին:

Օ. Տ. Առանիսակի—տանը ծաղկահատ.
բժշկական մարմնամարզ. 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Նաւասարդեան

Ընդունում եմ արտագրովիւններ Բե-
միսիստի վրայ: Հասցէս Բուխար-օղլու
վաճառանոցը, Արախտիկական ընկ.
Թատրոնի տակ:

Աղբիւր-Տարազի գրասանը

վաճառում են

Հետեւի մեր հրատարակութիւնները.
Աթոնա Իոդէ՝ Խոջընդու, կատակերգ.

4 արար. 50 կ.

Ա. Լ. Սաֆօ պօէմա 50 »

Աւետարանի Թրիսեօֆ Իւսգագն,
մանկական հին գրոյց, չքեր

պատկերներով 50 »

Շիրվանզադէ՝ Մելանիս՝ վէպիկ
փառակազմ 50 »

Վ. Փաւիագեանց՝ Հայ-Ռօշաների
վրաններում եւ Արծաի մանր . . . 25 »

Սիսոյեւս՝ Կոյուբեու և Ամերի-
կայի գիտք. 5 »

Շիրքի՝ Ֆրիդրիխ, Թարգ. Բաֆֆի. . 5 »

Էմմա Վիլիամս՝ Նրա մայրը. 5 »

Շմիդթ՝ Գալիա 10 »

Յ. Ղազարեանց՝ Գիւլի, մի արկած
քերական կեանքից. 15 »

Արախտիկական Կամպիօն՝ Պարսկական
իգեցող. 2 »

ԱԼԲԱՆ-ԱԼԲԱՆԱԽ

Ազգային եւ ժամանակակից գոր-
ծիչների եւ տեսաբանների 101
պատկերներ, զինք 2 r.

Դիմել՝ Тифлисъ, Агбюръ

Ա Ղ Զ Ի Կ

պատկերներով

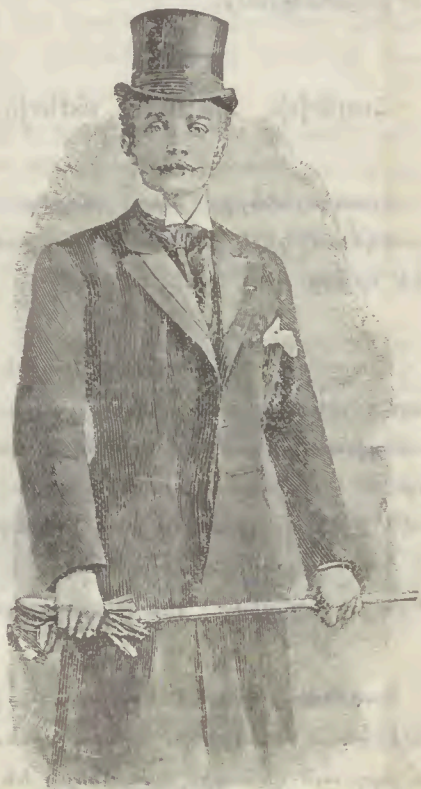
(Առողջապահական և բարոյագիտական
էտիկ)

Դիմել է 60 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «ԳՈՒՏՏԵՆԲԷՐԳ»

գրախանութին:

Տղամարդկանց եւ երեխաների պատ-
րաստի նախադասների պահեստ



ՆԵՐՍԷՍ Խ. ԽՈՒԴԱՆԵՆՆՅԻ

Николаев. мостъ, № № 53, 54 и 55.

Շարունակ ստացում են վերջին մոզայի
զդեսաներ: Գները մատչելի և առաւելու-
կարգ գործարաններից:

Ընդունում են հայերեն լեզուով
սյրագրակի գրքերի պատկերներ:
Տրում են վարձու կիշներ եւ
ընդունում նորերի համար պատ-
կերներ. պայմանների մասին դիմել
Աղբիւր-Տարազի խմբագրութեան
գրասենեակը: Պատասխանի համար
նախկին 3 հաս 7 կոպեկանոց
պոստի մարկայ:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ ՏՐՈՒՄ

Աղբիւր-Տարազում

Ելագում

գարդերի, ծաղկազարդերի, նկար-
ների եւ պատկերների 1500000 ֆա-
նակուսի տակ. կիշներ:

Մեծադիր, քնիք գրաւիւր, պատրաստած Պարիզում: Ամեն ֆրիսո-
նէի սան միանշանի զարդ. զինք 3 r. 10 հասք 25 r: Աղբիւր-Տարազի
բաժանորդների համար հասք 2 r.

Ռ Ո Ւ Ս Ա Կ Ա Ն Ճ Ե Մ Ա Ր Ա Ն

Բժեկական խորհրդակցութիւնների համար:

Քերլին: Schiffbauerdam №2 Փրիլիքիշարդէ Կայարանի մօտ:

Բժեկական խորհրդակցութիւնների ուսական նեմարանի նպատակն
է. օժանդակ լինել Ռուսիայից Բերլին եկող հիւանդներին տեղական
պրոֆէսորների խորհրդակցութիւնով օգնելու: ձեմարանի Ռուս բժիշկ-
ները ուղեկցում են հիւանդներին պատշաճ մասնագէտ—պրոֆէսոր-
ների մօտ եւ մասնակցում են խորհրդակցութիւններին: Յանկարի
է որ հիւանդները ունենան իրանց բժեկներից ստացած, գոնեաւ,
սկաւորքեան կարգաւոր պատմութիւնը:

Հիւանդների ընդունութիւնը վարում է Ռուս բժիշկ.

Վ. Դ. Վալտեր (Խարկով):

Գիտական նպատակով եւ գործնական փորձառութեան համար,
Ռուսիայից Բերլին եկող բժիշկները, կանեման նեմարանում ընկերա-
կան ընդունութիւն, խորհուրդ եւ օգնութիւն: ձեմարանը ունի ֆի-
միա-խորհրդակցական լաբորատորիա, մասնագէտ բժեկի դեկավարու-
քեան սակ:

Քերլինի համալսարանի բժշկապետ՝

10—5

Սիմէօն Գրիգորեւիչ Լեպպեանսկի:

Բացած է բաժանորդագրութիւն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԵՐԹ

Երկարաթեպ Պատկերազարդ Հանդէսի

1903—4 շրջանի համար

Իբրեւ յաւելած, բաժանորդները կրտսանան ձրի 4-ից մինչեւ 6 պատկերազարդ
զբօրեկներ: Բաժանորդագրին է 2 r. 50 կ. (Արտասահմանում—10 ֆրանկ):
Կարելի է վճարել մաս-մաս. սկզբում 1 r. 50., յաւելարին 1 r.: Աշխատակցում են
շատ հայ բժիշկներ, թէ Ռուսաստանում և թէ Թիւրքիայում ու պարսկաստանում:

Հասցէն. Тифлисъ. Редакция «Арогджананкъ Тертъ».

Խմբագիր հրատարակիչ՝ Բժ. Վ. Արմաւու

ՄԱՂԱՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԲԵՐԼԻՆԵՐԵՆՅՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՂՈՒՆՆԻՅ

Ա. հասք

Դիմել համապարհաժախով 1 r. 50 կ.

Դիմել նեղիկակիւն՝ Варшаватъ Энсконъ Бархударынуз

110. Colbene 110.

Berliner Concurrenz-Geschäft

Herren-Garderoben

Schlatroskund JoppenFabrik

W. BERLIN W.,

110. Leipziger Sirasse 110., zur, goldenen 110

J. COHN.

Umriethümer zu vermeiden bitte auf Hausnummer 110 genau zu achten.
0—7